

1. Програмові вимоги до складання екзамену на денній формі навчання

1. Поняття кримінології як науки, навчальної дисципліни і виду практичної діяльності.
2. Природа кримінології, її основні ознаки і місце серед інших наук.
3. Міждисциплінарний, загальнотеоретичний і комплексний характер кримінології.
4. Предмет науки кримінологія.
5. Структурні елементи системи кримінології.
6. Виникнення кримінології та основні етапи її розвитку
7. Кримінологічні погляди соціалістів-утопістів XVI-XVII століть (Т.Мор, Кампанелла, Ж.Мольєр), філософів-просвітителів XVII- XVIII століть (Ч.Беккарія, Жан-Жак Руссо, Ш.Монтеск'є, Вольтер).
8. Класична школа кримінології (А.Феєрбах, М.Таганцев, О.Кістяківський). Розвиток кримінології під дією позитивістської філософії.
9. Сучасний стан кримінологічної науки.
10. Історія розвитку кримінології в Україні.
11. Основні напрямки в кримінології: Соціологічний напрямок кримінологічної науки, його загальні ідеї і ознаки (М.Полянський, Н.Паше-Озерський), біологічний напрямок в кримінології.
12. Сучасні школи кримінологічної науки (В.Галіна, І.Даньшин, О.Джужа, А.Закалюк, А.Зелінський та ін.).
13. Поняття методології кримінологічної науки та її основні елементи.
14. Правові методи у кримінологічному дослідженні.
15. Загальнонаукові методи. Статистичний та документальний методи. Соціологічні методи.
16. Психологічні методи.
17. Програми та етапи кримінологічних досліджень.
18. Поняття злочинності в кримінології.
19. Природа злочинності.
20. Співвідношення злочину та злочинності в кримінології.
21. Кримінологічні ознаки злочинності.
22. Якісні та кількісні показники злочинності.
23. Стан, рівень та коефіцієнт злочинності.
24. Структура, питома вага окремих видів злочинів. Динаміка злочинності та фактори, що на неї впливають. Географія злочинності, обставини, що її обумовлюють. Соціальні наслідки (ціна) злочинності.
25. Поняття латентної злочинності. Її ознаки і види.
26. Причини латентної злочинності.
27. Способи виявлення латентної злочинності.
28. Диференціація злочинів в залежності від ступеня їх латентності.
29. Негативне значення наявності латентної злочинності та заходи зниження рівня латентної злочинності.
30. Поняття особи злочинця в кримінології.

31. Характерні ознаки особи злочинця.
32. Структура особи злочинця.
33. Співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця.
34. Кримінологічна характеристика особи злочинця.
35. Соціально-демографічна характеристика злочинців.
36. Типологія особи злочинця.
37. Кримінологічна характеристика основних типів злочинців.
38. Критерії класифікації злочинців та її значення для кримінологічної профілактики. Практичне значення вивчення особи злочинця для судових та правоохоронних органів.
39. Поняття детермінації в кримінологічній науці та її види.
40. Види кримінологічних зв'язків.
41. Філософське обґрунтування причинно-наслідкового зв'язку, закони його розвитку.
42. Причини і умови, що властиві всій злочинності, її видам, окремому злочину.
43. Умови, що сприяють існуванню та зростанню рівня злочинності, їх специфіка для окремих видів злочинів.
44. Поняття індивідуальної злочинної поведінки в кримінології, її механізм, елементи і співвідношення з детермінантами й факторами злочинності.
45. Обставини, що впливають на формування девіантної поведінки людини.
46. Вплив на поведінку особи макросередовища (суспільства в цілому) і мікросередовища (сім'ї, побутового оточення, навчальних і виробничих колективів, неформальних об'єднань).
47. Роль біологічних факторів в розвитку індивідуальної злочинної поведінки.
48. Поняття конкретної життєвої ситуації та її роль в формуванні індивідуальної злочинної поведінки.
49. Класифікація конкретних життєвих ситуацій.
50. Типові обставини, що сприяють скоєнню злочинів.
51. Стереотипи злочинної поведінки (вольова, імпульсивна, необережна, звична). Значення вивчення особливостей індивідуальної злочинної поведінки у профілактичній діяльності.
52. Сутність кримінологічного аспекту у віктимології.
53. Поняття віктимології, віктимності та віктимізації.
54. Особа жертви (потерпілого) в кримінології.
55. Віктимність особи.
56. Процес віктимізації особи.
57. Роль жертви в створенні криміногенної ситуації.
58. Види віктимної поведінки та її наслідки.
59. Класифікація жертв злочинної поведінки.
60. Основи віктимної профілактики.
61. Причини віктимної поведінки окремих осіб та груп осіб

62. Роль і значення віктимологічних досліджень в сучасній кримінологічній науці.

63. Поняття кримінологічного прогнозування і планування: їх види, завдання і основні методи.

64. Загальні засади кримінологічного прогнозування індивідуальної злочинної поведінки. Прогнозування злочинності як соціального явища

65. Методи кримінологічного прогнозування злочинності та індивідуальної злочинної поведінки.

66. Завдання, етапи та структура плану профілактичної діяльності.

67. Поняття боротьби зі злочинністю.

68. Завдання та основні засади боротьби зі злочинністю.

69. Поняття попередження злочинності як головного напрямку боротьби зі злочинністю.

70. Принципи профілактичної діяльності.

71. Класифікація заходів профілактики.

72. Роль факторів кримінальної політики: кримінального законодавства, кримінальної статистики, організації діяльності правоохоронних органів, пенітенціарної системи, державних програм боротьби із злочинністю.

73. Поняття наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

74. Поняття наркозлочинності та її характерні ознаки.

75. Основні види злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, та їх суспільна небезпечність.

76. Детермінантні фактори наркозлочинності.

77. Поняття необережної злочинності.

78. Рівень. Структура, динаміка необережної злочинності.

79. Характеристика особи необережного злочинця.

80. Обставини. Що сприяють вчиненню необережних злочинів. Заходи профілактики необережних злочинів.

81. Особливості злочинів, що пов'язані з порушенням безпеки дорожнього руху.

82. Поняття корисливої злочинності та її характерні ознаки.

83. Стан, рівень, структура, динаміка та інші характеристики корисливої злочинності.

84. Класифікація корисливих злочинів

85. Детермінаційні фактори корисливої злочинності.

86. Поняття рецидиву в кримінально-правовому та кримінологічному відношенні.

87. Рецидивна злочинність, її стан, рівень, структура, динаміка та інші кримінологічні характеристики.

88. Особа злочинця-рецидивіста та його індивідуальна злочинна поведінка.

89. Фактори, які детермінують рецидивну злочинність.

90. Причини та умови, що впливають на становлення майбутнього

рецидивіста на злочинний шлях, зумовлюють недоліки в роботі правоохоронних органів і сприяють повторним злочинам у пост пенітенціарний період.

91. Профілактика рецидивної злочинності.
92. Поняття, виникнення і структура економічної злочинності.
93. Класифікація економічних злочинів.
94. Види посягань на кредитно-фінансову, банківську сфери.
95. Злочинність, пов'язана з ухиленням від сплати податків та її види.
96. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє економічні злочини.
97. Кримінологічний аналіз та прогнозування злочинності у сфері економіки.
98. Основні напрямки попередження економічної злочинності.
99. Кримінологічна характеристика корисливих злочинів проти приватної власності.
100. Причини й умови, що детермінують корисливі злочини проти приватної власності.
101. Попередження корисливих злочинів проти приватної власності
102. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх, її структура та динаміка.
103. Основні види злочинів, скоєних неповнолітніми, та їх кримінологічна характеристика.
104. Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього злочинця.
105. Причини та умови вчинення злочинів неповнолітніми. ,
106. Попередження злочинності неповнолітніх.
107. Кримінологічна характеристика насильницьких некорисливих злочинів.
108. Причини й умови вчинення насильницьких некорисливих злочинів.
109. Попередження насильницьких некорисливих злочинів
110. Поняття насильницької злочинності та її характерні ознаки.
111. Види насильницьких злочинів.
112. Відмінність насильницьких злочинів від інших видів злочинів.
113. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця.
114. Обставини, що формують агресивну насильницьку спрямованість особи: ,
115. Поняття жіночої злочинності в кримінології та її основні ознаки.
116. Кримінологічна характеристика жіночої злочинності: її стан, рівень, структура і динаміка. Кримінологічна характеристика особи жінки-злочинця.
117. Мотивація злочинної поведінки жінок та умови, що їй сприяють.
118. Заходи попередження і контролю за жіночою злочинністю.
119. Індивідуальний профілактичний вплив виховних установ, медичних організацій та релігійних конфесій на дівчат і жінок.

120. Поняття корупційної злочинності та її кримінологічні ознаки.
121. Зв'язок корупційної злочинності з організованою та економічною злочинністю.
122. Стан, рівень та інші кримінологічні характеристики корупційної злочинності.
123. Характеристика особи корупціонера.
124. Детермінанти корупційної злочинності.
125. Заходи боротьби з корупційною злочинністю.
126. Поняття професійної злочинності та її характерні ознаки.
127. Стан, рівень, структура і динаміка професійної злочинності.
128. Особа професійного злочинця.
129. Типологія професійних злочинців.
130. Види злочинних формувань у професійній злочинності.
131. Детермінаційні фактори професійної злочинності.
132. Основні види злочинів, скоєних військовослужбовцями, їх кримінологічна характеристика.
133. Детермінація військової злочинності.
134. Заходи зниження рівня латентності злочинності військовослужбовців.
135. Напрямки, форми і методи запобігання і контролю за військовою злочинністю.
136. Поняття організованої злочинності, історія її виникнення та кримінологічні ознаки.
137. Види злочинних угруповань та їх ознаки.
138. Стан, рівень та інші кримінологічні характеристики організованої злочинності.
139. Детермінантні фактори організованої злочинності.
140. Заходи боротьби з організованою злочинністю.
141. Поняття фонових явищ злочинності.
142. Види фонових явищ.
143. Кримінологічна характеристика пияцтва, наркоманії, проституції, корупції. Зв'язок фонових явищ зі злочинністю.
144. Причини поширення наркоманії на сучасному етапі: об'єктивні і суб'єктивні, міжнародні, загальні та місцевого рівня.
145. Шляхи подолання наркоманії.
146. Медичні, культурно-виховні та правові заходи попередження наркоманії, пияцтва, проституції.

. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ)

Тема 1 Поняття, предмет та система кримінології

Методичні рекомендації

Кримінологія як наука – це вчення про злочинність. Проте фактичний зміст цієї науки складніший та багатогранніший. Чому людина йде на злочин? Що робити з метою запобігання цьому? На ці та багато інших питань і намагається дати відповідь кримінологія, на які також давали відповіді соціологи та філософи, політики та письменники. Адже проблема злочинності завжди займала одне з перших місць серед проблем, які найбільше турбує суспільна думка.

На даний час кримінологія вважається загальнотеоретичною наукою про злочинність, з висновками якої повинні рахуватись спеціалісти в галузі інших наук «кримінального циклу». Тому в рамках цієї теми повинні бути проаналізовані такі зв'язки кримінології з кримінальним правом, кримінальним процесом, кримінально-виконавчим правом; а також з іншими науками некримінального циклу (економіка, соціологія, політика тощо).

Оскільки кримінологія як наука носить комплексний характер, слід дослідити також її основні, базові елементи, функціональні поняття, якими вона оперує тощо.

Щоб мати правильне уявлення про кримінологічну науку, треба виходити з наявності двох основних напрямів боротьби зі злочинністю: кримінально-правового («репресивного») і, власне, кримінологічного (профілактичного). Зміст останнього напрямку, його відмінність від кримінально-правового, визначає суть і зміст кримінології як наукової основи попередження злочинності. При визначенні поняття кримінології не варто обмежуватися описом досліджуваного нею предмета, потрібно також виділити ті закономірності, розкриття яких складає головний зміст кримінології як науки.

Розкриваючи предмет кримінології, поряд з основними його елементами (злочинність, причини злочинності, особа, яка вчинила злочин, попередження злочинів) важливо також мати на увазі й інші питання, що досліджуються кримінологією у взаємозв'язку з проблемами, які складають основний зміст її предмета (історія кримінологічної науки, методика кримінологічних досліджень, прогнозування злочинності та планування її попередження тощо). Тому особливе значення має питання про віднесення до предмета кримінології супутніх злочинності інших асоціальних (фонових) явищ – пияцтво, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, аморальні прояви, сімейно-побутові конфлікти тощо.

Важливе значення має питання про методологічні основи кримінологічної науки. Спираючись на отримані під час вивчення курсу філософії знання про основні закономірності соціального розвитку функціонування суспільства, необхідно зрозуміти, як філософські й соціологічні категорії та закономірності використовуються в кримінології, будучи вихідними при вивченні злочинності, її причин, осіб, які вчинили

злочини, та методів попередження злочинів.

Щоб скласти правильне і повне уявлення про досліджувану науку, треба співставити її з іншими науками, визначити її місце в загальній системі наукових знань. У зв'язку з цим важливий насамперед характер кримінології як науки, взаємопов'язаної із соціологією і правом; співвідношення кримінології з різними галузевими юридичними науками, особливо з кримінальним правом, іншими суспільними і природничими науками. Розглядаючи ці зв'язки, важливо враховувати, що в кримінології застосовуються як методики аналізу, що використовуються іншими науками, так і дані, які стосуються її проблематики. Важливо також мати на увазі й те, що кримінологія не лише користується даними інших наук, але й сама збагачує та озброює інші науки висновками і положеннями, часто дуже істотними для них. Усі ці питання мають бути засвоєні на конкретних прикладах взаємозв'язку кримінології з іншими науками.

Основою успішного вивчення кримінології, інтересу до неї є розуміння тієї ролі, яку відіграють кримінологічні знання в успішній практичній діяльності правоохоронних органів. Розкриваючи це питання, треба оцінювати особливе значення профілактичного впливу на злочинність в умовах соціального відновлення усіх сторін нашого громадського життя, що відбувається, відмови від командно-репресивних методів регулювання суспільних відносин, визнання пріоритету загальнолюдських цінностей і особистості, гуманізації законодавства і демократизації державних органів.

Питання для самоконтролю:

1. Чому кримінологія – це юридична наука?
2. Що лежить в основі виділення системи кримінології?
3. Які принципи використовує кримінологія?
4. Чому кримінологія не є галуззю права?
5. Як співвідноситься кримінологія як наука і навчальна дисципліна?

Теми рефератів:

Співвідношення кримінології та кримінального права.

Кримінологія як соціальна та правова наука.

Практичне значення кримінології.

Контрольні питання:

1. Для чого потрібна наука кримінологія?
2. Чому кримінологія не є галуззю права?
3. Що вивчає наука кримінологія?
4. З яких частин складається система кримінології?
5. Чому кримінологія – це соціоюридична наука, а не суто соціологічна чи юридична?

6. Кримінологія – самостійна чи комплексна наука? Відповідь обґрунтуйте.
7. Які функції виконує кримінологія?
8. З якими суспільними науками пов'язана кримінологія?
9. У чому полягає зв'язок кримінології і кримінального права?
10. Назвіть основні ознаки кримінології.

Тема 2 Історія зародження, становлення та розвитку кримінології

Методичні рекомендації

Що стосується злочинів, то історія їх існування така сама тривала, як і історія роду людського на землі. На питання, що таке злочин та чому його вчиняють, та як вчинити із злочинцями, намагались відповісти ще в античні часи філософи, політики, поети (Платон, Аристотель, Цицерон та інші). XII - XV століття характеризується як епоха панування церкви і єдиного вчення про вчинки людини як божого веління. XV-XVII століття – епоха Відродження. Бурхливий розвиток вчення про злочин і покарання. Кримінологічні погляди соціалістів-утопістів XVI-XVII століть (Т.Мор, Кампанелла, Ж.Мольєр), філософів-просвітителів XVII- XVIII століть (Ч.Беккарія, Жан-Жак Руссо, Ш.Монтеск'є, Вольтер). Слід дослідити становлення і розвиток класичної школи кримінології. Інтелект і свідомість людини – основа, на якій ґрунтується пояснення її індивідуальної та суспільної поведінки (А.Феєрбах, М.Таганцев, О.Кістяківський). Розвиток кримінології під дією позитивістської філософії. Сучасний стан кримінологічної науки.

Історія розвитку кримінології в Україні. Основні напрямки в кримінології. Соціологічний напрямок кримінологічної науки, його загальні ідеї і ознаки. Залежність злочинності і соціального середовища. Злочинцем не народжуються, ним стають під впливом негативного середовища (М.Полянський, Н.Паєєв-Озерський). Біологічний напрямок, багатофакторний напрямок кримінологічної науки, їх ідеї і ознаки. Основні школи кримінологічної науки (В.Галіна, І.Даньшин, О.Джужа, А.Закалюк, А.Зелінський та ін.).

Питання для самоконтролю:

1. Які принципові кримінологічні ідеї знайшли своє місце у працях Ш. Монтеск'є та Ч. Беккарія?
2. Яка основна суть концепції Ч. Ломброзо?
3. Яка принципова різниця та що є спільного в антропологічному і соціологічному напрямках кримінології?
4. В чому, за Дюркгеймом, полягає соціальна функція злочинності?
5. Чому у вітчизняній кримінології дореволюційного періоду кінця XIX початку XX століття переважав соціологічний напрям?
6. Які основні етапи розвитку вітчизняної кримінології та її

особливості?

Теми рефератів:

Вчення про злочинність у античному світі (на основі праць Платона та Арістотеля)

Злочинність та заходи боротьби з нею за роботами філософів XVIII століття (Монтеск'є та Ч. Беккарія)

Контрольні питання:

1. Назвіть етапи розвитку кримінології?
2. Чому виникла кримінологія?
3. Що стало поштовхом для розвитку кримінології?
4. У чому полягає зміст класичної кримінологічної школи?
5. До якого напрямку у кримінології можна віднести погляди Ломброзо?
6. Назвіть представників позитивістського напрямку у кримінології.
7. В яких умовах існувала кримінологічна думка у Радянському Союзі?
8. Назвіть основні напрямки сучасних кримінологічних досліджень у світі.
9. Назвіть основні наукові установи України, які займаються сьогодні кримінологічними дослідженнями.
10. Назвіть тенденції розвитку сучасної кримінології в Україні і світі.

Тема 3 Методологічні основи кримінології та методика кримінологічних досліджень

Методичні рекомендації

У рамках цієї теми треба насамперед усвідомити, що вивчення злочинності є складовою частиною професійної діяльності співробітників правоохоронних органів, оскільки без знання криміногенної ситуації на території, що обслуговується, детермінант злочинності й іншої кримінологічної інформації неможливо забезпечити успішну організацію профілактичної діяльності із запобігання злочинам.

Одне з найважливіших питань цієї теми інформаційне забезпечення боротьби зі злочинністю, особливо її попередження. Потрібно засвоїти поняття кримінологічної інформації, знати її призначення, види і джерела одержання, вимоги, яким ця інформація повинна відповідати.

Успіх у вивченні злочинності залежить від розмаїтості й повноти використовуваних при цьому методів, від знання їхніх особливостей і вміння правильно обирати їх з урахуванням характеру об'єкта дослідження. Нарешті, важливо чітко уявляти організацію прикладних кримінологічних досліджень, основні етапи проведення і способи оформлення їхніх результатів.

При цьому необхідно логічно побудувати етапи такого дослідження з їхньою послідовною методикою, встановити взаємозв'язок методів, що використовуються з метою досягнення кінцевого результату дослідження.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте об'єкти і суб'єкти кримінологічного дослідження.
2. У чому полягає зміст процедури кримінологічного дослідження.
3. Що таке похибка репрезентативності?
4. Яке інтерв'ю є формалізованим?
5. Назвіть переваги методу інтерв'ю.
6. Що таке анкета?
7. Які питання не можна ставити в анкеті?
8. Які є види анкет?
9. Які тести є відкритими і закритими?
10. Назвіть види тестів?
11. Назвіть види математичних методів, які застосовуються у кримінології?
12. Для чого кримінологія використовує математичні методи?

Теми рефератів:

Поняття кримінологічної інформації

Методи збору кримінологічної інформації

Значення психологічних методів для кримінологічного дослідження

Математичні методи кримінологічного дослідження

Контрольні питання

1. У чому полягає зміст методики кримінологічного дослідження?
2. Назвіть критерії класифікації кримінологічних досліджень?
3. У чому полягає сутність наукового кримінологічного дослідження.
4. Назвіть стадії кримінологічного дослідження.
5. У чому відмінність методів суцільного та вибіркового досліджень?.
6. Назвіть форми методу опитування?.
7. Які вимоги висуваються до експерименту у кримінології?
8. У чому полягає сутність методу експертних оцінок?
9. Хто здійснює експертні оцінки у рамках кримінологічного дослідження?
10. Як реалізується метод контрольної групи?
11. Назвіть види психологічних методів кримінологічного дослідження.

Тема 4 Злочинність та її кримінологічні характеристики

Методичні рекомендації

Розглядаючи основні показники злочинності, слід мати на увазі: їхні відносність, неповноту й умовність розподілу на кількісні та якісні, оскільки

кожний із цих показників характеризує лише ту чи іншу сторону злочинності. Визначення показників злочинності важливо наповнити конкретним змістом, використавши дані, що містяться в останніх публікаціях.

Щодо питання про латентну злочинність, то необхідно засвоїти, що входить у це поняття; яке соціологічне й кримінологічне значення цього явища; співвідношення та зв'язок між показниками латентності й розкриттям злочинів; види латентності та її причини; відносний рівень латентності різних злочинів; методи виявлення і виміру латентності.

Звертаючись до соціальних наслідків злочинності, треба визначити кримінологічне і загально соціальне значення цієї проблеми, структуру соціальних наслідків злочинності і зміст кожної з її складових частин, можливості й шляхи встановлення «ціни злочинності».

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть соціальні ознаки злочинності.
2. Чи може існувати суспільство без злочинності?
3. Чому для характеристики злочинності використовуються показники?
4. У чому полягає зміст коефіцієнту інтенсивності злочинності?
5. У чому полягає зміст коефіцієнту активності населення у вчиненні злочинів?
6. Яке значення має динаміка злочинності?
7. Чому злочинність – це соціально негативне явище?
8. Чому злочинність буває латентною?
9. Які види злочинів характеризуються підвищеним рівнем латентності?
10. Що таке природна латентність?
11. У чому полягає зміст граничної латентності?

Теми рефератів:

Соціальні наслідки злочинності.

Латентна злочинність та методи її оцінки.

Характеристика сучасного стану злочинності в Україні.

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою поняття «злочин» і «злочинність»?
2. Назвіть загальні і спеціальні ознаки злочинності.
3. Чому злочинність – це соціальне явище?
4. У чому полягає динамічний характер злочинності?
5. До якого виду показників належить рівень злочинності?
6. Назвіть якісні показники злочинності?
7. Від чого залежить ціна злочинності?
8. Що включає в себе структура злочинності?
9. Назвіть види латентної злочинності?

10. Що таке ступінь латентності?
11. Назвіть відомі Вам, засоби визначення розмірів латентності?
12. Від чого залежить рівень злочинності.

Тема 5 Причини та умови злочинності

Методичні рекомендації

Детермінанти злочинності – одна з найскладніших проблем кримінології, у вирішенні якої особливо сильно проявилися наслідки вульгарно-ідеологізованого підходу, яким страждали донедавна суспільствознавчі науки. З урахуванням цієї обставини при вивченні теми потрібно внести корективи в ті положення підручника й інших літературних джерел, у яких причини злочинності розглядаються як прояви класових протиріч. На цій підставі стверджується думка про корінне, принципове розходження злочинності і її причин у нашому суспільстві та в країнах з іншою політичною системою. Необхідно усвідомити, що детермінанти злочинності пов'язані з протиріччями у сфері економічних, політичних та інших соціальних відносин, які визначають реальні умови суспільного життя людей і віддзеркалюються у їхній свідомості, психології й поведінці. Подібні протиріччя, природно, властиві й нашому суспільству, але в силу низки конкретно-історичних умов і обставин набули в нашій країні особливих форм і гостроти, що й визначило негативні тенденції в розвитку злочинності.

На основі вивчення цієї теми важливо сформулювати «кримінологічний погляд» на навколишню дійсність, що дозволить оцінювати процеси і події, які відбуваються в державі, з погляду здатності впливати на моральний стан суспільства і поведінку людей, особливо ж протиправну й злочинну.

Питання для самоконтролю:

1. Для чого потрібно вивчати причини злочинності?
2. Що таке причинно-наслідкові зв'язки злочинності?
3. Назвіть види причинно-наслідкових зв'язків злочинності?
4. Коли причина злочину переходить в його умову?
5. Який характер носять причини злочинності?
6. Як можна диференціювати причини злочинності залежно від видів злочинів?

Теми рефератів:

Економічні причини злочинності в Україні
Політичні причини злочинності в Україні
Поняття детермінації в кримінології

Контрольні питання:

1. Що таке причина злочинності?

2. Що таке умова злочинності?
3. Чим причина злочинності відрізняється від умови злочинності?
4. Назвіть види причин злочинності?
5. Назвіть умови злочинності?
6. Назвіть соціальні причини злочинності?
7. Назвіть правові причини злочинності?
8. Назвіть культурні причини злочинності.

Тема 6 Особа злочинця в кримінології

Методичні рекомендації

Вивчаючи цю тему, потрібно насамперед розібратись у змісті соціальної сутності особи, яка вчинила злочин. Вона виражена в сукупності властивостей і ознак, що характеризують цю особу в різних її проявах і зумовлюють злочинну поведінку. Слід правильно з'ясувати співвідношення понять: «особа, яка вчинила злочин», «суб'єкт злочину», «обвинувачуваний» тощо. Важливо розібратись у відносних рамках поняття, застосованого лише до особи, визнаної судом винною у вчиненні злочину, хоча сукупність властивостей і ознак, що входять у це поняття, формується й існує до злочину, обумовлюючи його вчинення. Необхідно також звернути особливу увагу на такі обставини: по-перше, здатність вчинити злочин обумовлена безпосередньо неуродженими біологічними особливостями людини, а соціально набутими морально-психологічними її властивостями і якостями; по-друге, виражена в зазначеній здатності суспільна небезпека особи, що проявляється у факті скоєння злочину, складається до цього і є підставою для індивідуального профілактичного впливу; по-третє, суспільна небезпека особи виявляється у вчиненні злочину не з фатальною неминучістю, а лише при наявності певних зовнішніх обставин у конкретній криміногенній ситуації.

Дуже важливим є питання про співвідношення і взаємодію соціального та біологічного в структурі особи суб'єктів, які вчинили злочини. Правильне його вирішення полягає в тому, що злочин, як форма соціальної поведінки, оцінена правовою нормою, обумовлюється соціальними властивостями особи, що не ізольовані від біологічних особливостей людини, а перебувають з ними у певній взаємодії.

Вивчення особи, яка вчинила злочини, передбачає рівневий підхід: виділення загального, переважно теоретичного за своїм змістом поняття; потім групового поняття, що характеризує різні категорії злочинців — корисливих, насильницьких, неповнолітніх, рецидивістів, за видом злочину — вбивць, гвалтівників, хуліганів, злодіїв, хабарників і т. д. І, нарешті, на рівні окремої особи — конкретної людини, яка вчинила злочин. Кожний із цих рівнів вивчення особи має певне наукове і практичне значення, про яке необхідно знати, щоб уміти використовувати у своїй майбутній професійній

діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. Як співвідносяться поняття особа злочинця і особа правопорушника?
2. Назвіть соціальні ознаки особи злочинця.
3. Хто такий особливо злісний рецидивіст?
4. Як співвідноситься соціальне і біологічне в особі злочинця?
5. Злочинцями народжуються чи злочинцями стають під впливом різних факторів?
6. Як соціальне середовище впливає на формування особи злочинця?

Теми рефератів:

- Типологія та психологічні особливості особи злочинця
- Психологічний аналіз особистості злочинця
- Обставини несприятливого морально-психологічного формування особи злочинця
- Практичне значення кримінологічного аналізу особи злочинця
- Мотивація злочинної поведінки
- Побудова психологічного портрету
- Психічні відхилення і їх вплив на становлення особи злочинця

Контрольні запитання:

1. Що собою являє особистість злочинця?
2. Які елементи становлять структуру особи злочинця?
3. Дайте найбільш повне визначення особи злочинця.
4. Назвіть групи специфічних ознак, що характеризують особу злочинця.
5. Яка роль біологічних факторів у злочинній поведінці?
6. Як співвідноситься соціальне та біологічне в особі злочинця?
7. Яке наукове та прикладне значення мають соціально-демографічні ознаки особи злочинця?
8. На яких підставах базується кримінологічна типологія злочинців?
9. Перечисліть соціально-рольові ситуації кримінального характеру.
10. Які основні критерії класифікації злочинців Ви знаєте?
11. Обґрунтуйте необхідність класифікації злочинців за характером і ступенем їх суспільної небезпеки.
12. В чому відмінність особи злочинця від законослухняної особи і особи, яка вчинила не кримінальне правопорушення?
13. Яке значення має кримінологічна характеристика особи злочинця: для кримінального законодавства; в процесі виконання покарання і звільнення від нього; для профілактики злочинів.

Тема 7 Індивідуальна злочинна поведінка

Методичні рекомендації

Поняття індивідуальної злочинної поведінки в кримінології, її механізм, елементи і співвідношення з детермінантними факторами злочинності.

Обставини, що впливають на формування девіантної поведінки людини. Вплив на поведінку особи макросередовища (суспільства в цілому) і мікросередовища (сім'ї, побутового оточення, навчальних і виробничих колективів, неформальних об'єднань). Роль біологічних факторів в розвитку індивідуальної злочинної поведінки.

Поняття конкретної життєвої ситуації та її роль в формуванні індивідуальної злочинної поведінки. Класифікація конкретних життєвих ситуацій. Типові обставини, що сприяють скоєнню злочинів. Кримінальна поведінка людини і мотивація. Роль потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, почуттів, емоцій, вольових та інтелектуальних якостей особи у формуванні злочинного мотиву. Стереотипи злочинної поведінки (вольова, імпульсивна, необережна, звична).

Питання для самоконтролю:

1. Що таке девіантна поведінка?
2. Чи може бути злочинна поведінка колективною?
3. Які фактори впливають на злочинну поведінку?
4. Як уникнути злочинної поведінки?
5. Як мікросередовище впливає на індивідуальну злочинну поведінку?
6. Що таке вольова злочинна поведінка?
7. Яка злочинна поведінка є звичною.

Теми рефератів:

Механізм злочинного прояву

Сім'я як обставина, що впливає на формування девіантної поведінки людини

Ситуація, її види і роль у вчиненні злочину

Контрольні питання:

1. Які явища макросередовища впливають на процес формування особи?
2. Як на формування особи впливає сім'я?
3. Яку роль у механізмі злочинної поведінки відіграють психічні аномалії особи?
4. Що таке ситуація злочину?
5. На яких підставах класифікують ситуації злочину?
6. Що означає мотивація злочину?
7. Назвіть етапи (ланки) мотиваційного процесу.

8. Як класифікують потреби за соціальним змістом?
9. Яке значення для мотивації злочину має вибір способу і засобів задоволення потреби?
10. Назвіть особливості механізму мотивації імпульсивних і звичних злочинів.
11. Чим різняться поняття “мотивація злочину” і “мотивування злочину”?

Тема 8 Особа жертви (потерпілого) у кримінології

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми треба, передусім, засвоїти, що віктимологія – це самостійний напрям у кримінології, що досліджує характер і поведінку жертви злочину, її взаємозв'язок і взаємовідносини зі злочинцем на стадіях до, під час і після вчинення злочину. Тому у причинному комплексі індивідуальної злочинної поведінки не можна не враховувати вплив віктимологічного аспекту.

Потрібно зрозуміти, що завдання віктимології полягає у вивченні особи потерпілого від злочину і що злочинну поведінку вона вивчає під кутом зору зумовленості її такими якостями потерпілого, що створюють підґрунтя стати жертвою злочину.

Віктимна поведінка буває необережною, ризикованою, об'єктивно небезпечною для самого потерпілого й у силу цього може сприяти створенню криміногенної ситуації, а в деяких випадках – сприяти вчиненню злочину.

Варто навести дані кримінологічних досліджень і кримінальної статистики, що багато протиправних діянь обумовлені провокуючою поведінкою самої жертви злочину.

Віктимологічні дослідження здійснюються на двох основних рівнях, що співвідносяться між собою як злочин (особливе) і злочинність (загальне).

Вивчення на особливому рівні дає можливість розцінювати поведінку жертви злочину як фактор, що може вплинути на зародження і розвиток у злочинця намірів протиправного характеру. Вивчення на загальному рівні допомагає встановити закономірності віктимної поведінки, виявити її причини.

Кінцевою метою віктимології є підвищення ефективності попередження конкретних злочинів і профілактика злочинності в цілому шляхом впливу безпосередньо на потерпілих, а також організація правового виховання, орієнтованого як на потенційних потерпілих, так і на можливих злочинців.

Розкриваючи зміст суїциду, важливо пояснити сутність соціально-психологічного механізму суїцидальної поведінки та знайти в ньому місце причин і умов, які цьому сприяли. Варто також намітити шляхи їхнього усунення або нейтралізації.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає віктимологія у вузькому розумінні?
2. Чи доцільно вести мову про соціальну віктимологію?
3. Чому виникла кримінологічна віктимологія?
4. Що є предметом вивчення кримінологічної віктимології?
5. Що є кінцевою метою кримінологічної віктимології?

Теми рефератів:

Виникнення віктимології як науки.

Віктимологічна профілактика.

Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів (згвалтувань, вбивств, крадіжок)

Особистісні якості жертви злочину.

Контрольні питання:

1. Що таке віктимологія?
2. Назвіть основні причини віктимності особи.
3. За якими критеріями можна класифікувати жертв злочинів?
4. Яке значення має вивчення особи потерпілого?
5. Охарактеризуйте основні заходи віктимологічної профілактики.
6. У чому полягає відмінність понять “жертва” і “потерпілий”?
7. Що означає поняття “віктимізація”?
8. Назвіть функції кримінологічної віктимології.

Тема 9 Кримінологічне прогнозування і планування*Методичні рекомендації*

Кримінологічне прогнозування потрібно розглядати у зв'язку із вивченням злочинності та передбаченням її розвитку в майбутньому, а також інших кримінологічних проблем. Зауважимо, що це особлива форма наукового пізнання, де проявляється одна з функцій кримінологічної науки. Полягає вона в оцінці найімовірнішого стану злочинності в майбутньому (прогностична функція). Прогнозування є необхідною науковою основою адекватного реагування суспільства на зміни, що відбуваються в злочинності, організації ефективного впливу на неї. Розуміння кримінологічного прогнозування не буде повним, якщо не розібратись в умовах наукового прогнозування, тобто в наявності достовірної інформації про злочинність і пов'язаних з нею соціальних явищ; в об'єктивності суджень, оцінок та використанні сучасних методів прогнозування; в особливостях імовірності прогнозу, безперервності та багатоваріантності прогнозування.

Розглядаючи види кримінологічних прогнозів, їх доцільно класифікувати за об'єктами прогнозування, обсягами і термінами. Особливу увагу слід звернути на методи прогнозування злочинності, оскільки в майбутній практичній діяльності, можливо, доведеться використовувати

ці методи. Важливо знати не лише суть таких методів, як екстраполяція, експертні оцінки, моделювання, але їхні переваги та недоліки.

Прогнозування індивідуальної злочинної поведінки – питання, що тією чи іншою мірою виникатиме у майбутній професійній діяльності. При цьому потрібно, насамперед, врахувати, що для індивідуального прогнозу характерні ті ж умови й особливості, що й для прогнозу злочинності. Важливо мати чітке уявлення про об'єкти індивідуального прогнозування – категоріях осіб, щодо яких подібне прогнозування можливе і необхідне, а також про характер даних, що є інформаційною основою прогнозування індивідуальної злочинної поведінки.

Планування боротьби зі злочинністю також належить до тих питань, з якими доведеться безпосередньо зіштовхнутися у своїй майбутній практичній діяльності. Тому важливо знати існуючі види планування правоохоронної діяльності, а також нормативно-правове регулювання кримінологічного планування, його сутність, порядок підготовки і проведення, підрозділи, які цим займаються, та терміни проведення.

Питання для самоконтролю:

1. Для чого потрібні кримінологічні плани і прогнози?
2. Чим плани відрізняються від програм?
3. Хто складає кримінологічні плани?
4. Яке значення мають кримінологічні прогнози?
5. На який максимальний строк робиться кримінологічний прогноз?
6. Чи можна скласти кримінологічний план на добу? Чому? У яких випадках можна?
7. Як підвищити результативність кримінологічних планів?

Теми рефератів:

План боротьби зі злочинністю

Регіональні програми по боротьбі зі злочинністю

Контрольні питання:

1. Що таке кримінологічний прогноз?
2. Чим кримінологічний прогноз відрізняється від кримінологічного плану.
3. Що є джерелом кримінологічного прогнозу?
4. Хто здійснює кримінологічний прогноз?
5. Хто розробляє кримінологічний план?
6. Назвіть види кримінологічних планів.
7. Які є методи кримінологічного прогнозування?
8. Які завдання ставляться перед кримінологічним плануванням?
9. На яких принципах ґрунтується кримінологічне планування?
10. Назвіть етапи складання кримінологічних планів.
11. Що таке кримінологічна програма?

Тема 10 Запобігання та боротьба зі злочинністю

Методичні рекомендації

Попередження злочинності варто розглядати в контексті вчення про детермінанти злочинності як особливу галузь соціального управління, частину (підсистему) загальної системи регулювання соціальними процесами. Важливо скласти чітке уявлення про спеціалізовані й неспеціалізовані суб'єкти попереджувальної діяльності; про об'єкти профілактичного впливу і профілактичного захисту; про поняття, зміст і співвідношення загально-соціального та спеціально-кримінологічного попередження злочинності; про загальну й індивідуальну профілактику. Заслужує на увагу питання про зміст і співвідношення термінів: «попередження», «профілактика», «запобігання», «припинення».

Аналізуючи заходи попередження злочинності, доцільно класифікувати їх за:

- змістом (економічні, соціально-політичні, культурно-виховні, юридичні, організаційно-управлінські, технічні);
- рівнем (загально-соціальні й спеціально-кримінологічні);
- обсягом застосування (загальні й індивідуальні);
- масштабом (загальнодержавні, місцеві);
- суб'єктами застосування (державні, суспільні);
- напрямками і сферами застосування (за видами злочинів і типами злочинної поведінки);
- різними соціальними групами;
- сферами громадського життя, галузями економіки;
- специфічними територіальними зонами, регіонами і об'єктами.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні засади здійснення запобіжної діяльності?
2. Чому профілактика злочинності не є результативною?
3. Чому виділяють загальну і спеціальну профілактики злочинності?
4. Яку роль відіграє окремо взята пересічна людина у боротьбі зі злочинністю?
5. Як покращувати роботу по боротьбі зі злочинністю можна серед населення?
6. Хто відповідає за результати боротьби зі злочинністю і яким чином?

Теми рефератів:

- Інформаційне забезпечення запобігання злочинності
- Служба безпеки України як суб'єкт запобігання злочинності
- Установи, що виконують покарання як суб'єкти запобігання злочинності
- Покарання за злочин як захід профілактики злочинності

Боротьба зі злочинністю в Україні

Контрольні питання:

1. У чому полягає зміст запобігання злочинності?
2. Як співвідносяться поняття: профілактика, попередження, запобігання і боротьба зі злочинністю?
3. Які органи здійснюють профілактику злочинів?
4. Назвіть принципи профілактики злочинності.
5. Назвіть види профілактичних заходів щодо запобігання злочинності.
6. Що така загальна профілактика злочинності?
7. У чому полягає зміст спеціальної профілактики злочинності.
8. Назвіть функції профілактичної діяльності.
9. Хто здійснює організацію і управління процесом запобігання злочинності?
10. Що є об'єктом запобігання злочинності?

Тема 11 Боротьба зі злочинністю в зарубіжних країнах

Методичні рекомендації

У кожній країні світу проблема попередження злочинності важлива, незалежно від системи і заходів попередження, від відмінностей у законодавстві конкретних країн. Без прийняття конкретних заходів до попередження злочинності боротьба з нею стає неможливою, більш того – неефективною. Відмінності в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, організації та методах обліку злочинів не дозволяють проводити прямі порівняння абсолютних даних з того чи іншого виду злочинів, тому що найчастіше можуть призвести до некоректних висновків. Динаміка загального рівня злочинності та її окремих порівнянних видів, динаміка структурних показників, питомої ваги різних видів злочинної поведінки є підставами для виявлення кримінологічних значущих тенденцій злочинності в різних країнах. Так, у сфері світової протидії злочинності можна виокремити два основні підходи – традиційний і нетрадиційний. Перший (традиційний), пов'язаний, насамперед, з належним функціонуванням системи кримінальної юстиції охоплює діяльність з розробки: 1) незалежного кримінального законодавства, особливо щодо відмивання брудних грошей і конфіскації злочинно отриманих коштів; 2) процесуального законодавства, передусім того, яке стосується співпраці у сфері правової допомоги (наприклад співробітництва в рамках Євроюстиції); 3) засобів й ресурсів, що дозволяють адекватно провадити розслідування по різних категоріях справ (спеціалізовані центральні агентства боротьби з небезпечними організованими угрупованнями). Другий (нетрадиційний) – охоплює запобіжну діяльність і включає різного роду підходи на рівні громади (надання громадянам інформації щодо різних збитків і ризиків, що

тягне за собою злочинність, упровадження гарячих ліній; участь у роботі різних громадських організацій), а також регуляторну політику. До цього часу більшість європейських країн дотримується традиційного підходу у боротьбі зі злочинністю за допомогою органів, що входять до системи кримінальної юстиції. Тільки деякі країни впроваджують адміністративний підхід. Серед них – Нідерланди, де не вважають традиційний підхід головним у протидії злочинності. З 90-х років XX століття у країні почалося впровадження нової запобіжної моделі, яка доповнювала можливості правоохоронних органів. Отже, боротьба зі злочинністю в Нідерландах має превентивний характер: дана функція покладається на місцеві виконавчі органи влади. Другий варіант є більш цікавим для залучення зарубіжного досвіду, використовують США, Великобританія, Італія, Польща, Хорватія тощо. Так, для підвищення ефективності діяльності з протидії злочинності, зокрема, належного виявлення й розслідування, у деяких європейських країнах створюються спеціалізовані органи. Система правоохоронних органів США є складним конгломератом нейтралізованих (федеральних) і децентралізованих (місцевих) структур. Завдання боротьби зі злочинністю тією чи іншою мірою покладені на федеральні правоохоронні відомства, яких у США нараховується більше семидесяти. У складній багатосуб'єктній системі федеральних правоохоронних органів США все ж таки можна виділити кілька головних міністерств, які відіграють провідну роль у боротьбі зі злочинністю в країні: 1) федеральне бюро розслідувань (у діяльності сучасного ФБР пріоритетним є напрям боротьби з організованою злочинністю); 2) державна атторнейська служба (прокуратура); 3) велике журі (Велике журі складається з 23 присяжних та є органом досудового розслідування і віддання до суду, воно не розглядає кримінальні справи і не виносить обвинувальних вироків). Результатом розгляду справи Великим журі може бути або її припинення, або направлення до суду з обвинувальним висновком). Крім того, відповідно до Програми боротьби з організованою злочинністю федеральним урядом США створено об'єднання «Ударні сили». Головне завдання «Ударних сил», що діють під загальним керівництвом Міністерства юстиції США та в тісному контакті з правоохоронними органами штатів, полягає у виявленні груп організованої злочинності. До обов'язків «Ударних сил» віднесено пошук доказів злочинної діяльності учасників незаконного підприємництва. Таким чином, запобігання злочинності в США ведеться на 2 рівнях: загальному та спеціальному.

Також доцільно у даній темі проаналізувати і систему запобігання злочинності у країнах СНД, Російській Федерації з метою виявлення спільних та відмінних з Україною підходів щодо боротьби зі злочинністю.

Питання для обговорення:

1. Які підходи у боротьбі зі злочинністю застосовуються у світі?
2. У чому полягають особливості боротьби зі злочинністю у США?
3. Яким чином Російська Федерація забезпечує запобігання злочинності?

4. Назвіть європейські відомства по боротьбі зі злочинністю?
5. Яку роль у ЄС відіграє боротьба зі злочинністю?
6. Який орган ЄС відповідає за боротьбу зі злочинністю?
7. Яким чином у країнах СНД забезпечується боротьба зі злочинністю?

Тема 12 Необережна злочинність

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми необхідно виходити із співставлення юридичної і соціальної ознак необережної злочинності. Слід пам'ятати, що хоч необережність визначається менш тяжкою формою кримінально-правової провини, ніж намір, однак об'єктивна небезпека і шкода, що спричиняється необережними злочинами, не нижча, а в ряді випадків – вища від навмисних злочинів. Оцінка необережної злочинності повинна даватись з врахуванням вимог до безпеки в умовах науково-технічного прогресу всіх сфер життя, загрози екологічної катастрофи тощо.

Аналізуючи статистичні показники необережної злочинності, потрібно виділити основні види необмежних злочинів і сфери, в яких вони вчинюються. Пам'ятаючи про їх високу латентність.

Особливості кримінологічної характеристики осіб, які причетні до необережних злочинів, слід визначати через ті морально-психологічні риси, соціальні ролі і статуси, з якими пов'язана необережна поведінка. При вивченні детермінант необережної злочинності важливо розмежовувати об'єктивні (позаособистісні) і суб'єктивні (особистісні) обставини, оскільки це істотно для організації профілактики необережних злочинів. Слід розібратись в особливостях психологічного механізму вчинення необережного злочину, відповідно оцінити роль і взаємодію в цьому механізмі особи і ситуації.

Організацію профілактичних заходів важливо здійснювати, керуючись нормативно-правовими актами, що регламентують охорону довкілля, експлуатацію засобів підвищеної небезпеки тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Яка ціна необережної злочинності?
2. Хто є жертвою необережної злочинності?
3. Які умови сприяють вчиненню необережних злочинів?
4. Як попередити необережну злочинність?
5. Як слід запобігати автотранспортним злочинам?

Теми рефератів:

Профілактика необережних злочинів проти безпеки на виробництві.

Види необережних злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Контрольні питання:

1. У чому полягає зміст необережної злочинності?
2. Назвіть види необережних злочинів?
3. Який рівень необережної злочинності на сучасному етапі в Україні?
4. Яка динаміка необережної злочинності?
5. У чому основна причина існування необережної злочинності?
6. Назвіть соціально-демографічні ознаки особи необережного злочинця.
7. Яким чином можна запобігати необережним злочинам?
8. Якими морально-психологічними ознаками характеризується особа необережного злочинця?

Тема 12 Корислива злочинність

Методичні рекомендації

Вивчення цієї теми треба розпочати із розкриття змісту поняття «корислива злочинність». Корислива злочинність – це сукупність загально-кримінальних корисливих злочинів, тобто таких діянь, які полягають у прямому незаконному заволодінні чужим майном. Такі злочини вчинюються з корисливих мотивів і з метою збагачення за рахунок цього майна, причому без використання суб'єктами свого службового становища і без порушення господарських зв'язків та відносин у сфері економіки.

До них входять насамперед: крадіжки, грабежі, розбої, шахрайство, вимагання в різних його формах.

Важливо розкрити сутність ознак загально-кримінальних корисливих злочинів, таких як: зазіхання на чуже майно; корислива мета; протиправне безоплатне вилучення; корисливе зазіхання поза господарською чи службовою діяльністю без використання винним свого становища.

Бажано показати основні кримінологічні характеристики цієї злочинності – стану, рівня, структури, динаміки, географії.

Потрібно також розкрити зміст основних причин корисливої злочинності. До них відносять криміногенну роль соціально-економічної нерівності; матеріальний нестаток; ослаблення державного і соціально-правового контролю за економічною діяльністю; відставання законодавчого забезпечення боротьби з корисливими злочинами; недоліки діяльності правоохоронних органів.

Важливо зрозуміти, що стратегія попередження корисливої злочинності полягає в локалізації явищ, що утворюють причинний комплекс загально-кримінальної корисливої злочинності, а також у запобіганні або послабленні наслідків дії цих явищ.

З цією метою передбачається здійснення заходів, які могли б забезпечити здатність економіки функціонувати в режимі розширеного

відтворення, стійкості фінансової системи, а також інших заходів для зміцнення і розвитку економічних відносин. Заходи профілактичного характеру - організаційні, спеціальні, соціальні - мають свою особливу сутність.

Необхідно також розкрити зміст правової та організаційної основи профілактичної діяльності правоохоронних органів щодо попередження корисливої злочинності.

Питання для самоконтролю:

1. Яка ціна корисливої злочинності?
2. Назвіть структуру корисливої злочинності?
3. Чому розбій – це корисливий злочин?
4. Чи є вбивство з корисливих мотивів корисливим злочином?
5. Як можна попередити вчинення крадіжок?

Теми рефератів:

Співвідношення корисливої злочинності і злочинів проти власності
Профілактика крадіжок в Україні
Детермінанти корисливо-насильницьких злочинів

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки корисливої злочинності.
2. Що таке корисливий мотив?
3. У чому полягає основна особливість насильницької злочинності?
4. До якого різновиду злочинів належить грабіж та розбій?
5. Назвіть основні причини корисливої злочинності в Україні.
6. Назвіть типи корисливих злочинців.
7. Якими ознаками характеризується жертва корисливої злочинності?
8. Назвіть спеціально-кримінологічні заходи протидії корисливій злочинності.
9. Яка динаміка корисливої злочинності в Україні і світі?

Тема 13 Насильницька злочинність

Методичні рекомендації

Для успішного засвоєння цієї теми варто усвідомити, що найзначнішу частину насильницьких злочинів складають навмисні убивства, навмисне заподіяння шкоди здоров'ю, катування, згвалтування, розбої, насильницькі грабежі і поєднане з насильством хуліганство, їхній стан, динаміка і географія характеризують насильницьку злочинність в цілому. Основою об'єднання цих злочинних діянь у кримінологічно-значимій групі є такі

критерії:

спосіб дій злочинця – фізичне насильство над особою, спроба або погроза його застосування;

форма провини — намір;

об'єкт зазіхання – фізичний стан особи.

Насильницькі злочини за ступенем суспільної небезпеки і тяжкості заподіюваних наслідків перевершують інші кримінальні прояви. Вони завдають непоправної шкоди суспільству. Щорічно потерпілими від них стають сотні тисяч людей. Особам, які вчинюють такі злочини, характерний стереотип агресивно-насильницької поведінки в побуті та дозвіллі мікросередовища. Такі кримінальні діяння найбільш осудливі з позиції загальнолюдської моралі.

Зазначимо, що останніми роками відзначається збільшення частки злочинців, які мають патологічні відхилення в психіці, що не передбачають осудності (дебільність, органічні захворювання центральної нервової системи, психопатії, сексуальні відхилення). Багато в чому це пов'язано з процесами алкоголізації і наркотизації населення.

Важливо також взяти до уваги те, що правоохоронним органам часто доводиться протистояти організованим групам і формуванням злочинців, які вчинюють тяжкі посягання на особу під час розбійних нападів, бандитизму, вимагання. Характерними рисами таких груп є порівняно тривалий час дії, професіоналізм, наявність досвідчених організаторів, озброєність, ретельне планування кримінальних акцій, витонченість способів їх вчинення, конспіративність тощо.

Причини та умови насильницьких злочинів доречно розглядати за сферами суспільного життя: соціально-економічною, соціально-політичною, організаційною, правовою, морально-психологічною та іншого характеру.

Зазначимо, що попередження насильницьких злочинів і хуліганства залежить від перетворень, що відбуваються в країні, соціально-економічного і політичного характеру, пов'язаних із затвердженням загальнолюдських цінностей, гуманізацією морального клімату, реалізацією принципів соціальної справедливості. Рішення цих загально-соціальних завдань створює передумови для успішної боротьби з насильницькими злочинами і хуліганством.

Також слід визначити основні напрями спеціально-кримінологічних заходів попередження насильницьких злочинів і хуліганства.

При здійсненні профілактики треба відповідно до конкретної ситуації обрати форму реагування: епізодичну, тривалу, невідкладну та екстрену.

Названі форми реагування в різних випадках передбачають активний захист громадян, які можуть постраждати від агресивних дій; придушення опору правопорушників; вилучення в них зброї; їхнє затримання і т. п. Після цього вирішується питання про притягнення цих осіб до кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть ціну насильницької злочинності?
2. Яка структура насильницької злочинності?
3. Чому розбій відносять до насильницьких злочинів?
4. Чи відносяться злочини проти статевої свободи до насильницьких?
5. Як запобігати насильницькій злочинності на загальнодержавному та регіональному рівнях?

Теми рефератів:

Насильницька злочинність проти життя і здоров'я особи
Кримінологічна характеристика зґвалтування
Структура насильницької злочинності

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки насильницької злочинності.
2. Що таке фізичне насильство?
3. У чому полягає зміст психічного насильства?
4. Чим насильницька злочинність відрізняється від корисливої?
5. У чому полягає сімейно-побутовий характер насильницької злочинності?
6. У чому полягає зміст профілактики насильницької злочинності?
7. Назвіть види насильницьких злочинів?
8. Якими ознаками характеризується жертва насильницької злочинності?
9. Назвіть основну причину насильницької злочинності?
10. Назвіть заходи спеціальної профілактики насильницької злочинності?

Тема 14 Організована злочинність

Методичні рекомендації

Групова злочинність може розглядатися як нижча (найпростіша) форма організованої злочинності. Потрібно розрізняти види злочинних груп, регламентовані кримінальним законодавством, їхні відмінні ознаки, а також вміти охарактеризувати їхню порівняльну суспільну небезпеку. Для кримінологічної характеристики організованої злочинності істотні: дані про поширеність організованої форми злочинної поведінки, різних видів злочинів і різних соціально-демографічних груп злочинців; дані про кількість учасників злочинних груп; про співвідношення організованої і рецидивної злочинності; про кримінологічну типологію злочинних груп.

Звертаючись до понять організованої злочинності «організований злочин» і «організована злочинність», необхідно, насамперед, розібратись у їхньому співвідношенні та розмежуванні й виділити три рівні організованості у злочинності:

1) організовані злочинні групи, не пов'язані між собою;

2) стійкі ієрархічні злочинні групи зі складним внутрішнім розподілом ролей, прав і обов'язків;

3) організації злочинного середовища чи об'єднання, взаємодія ієрархічних злочинних груп, їхній зв'язок з офіційними соціальними структурами. На основі узагальнення різних підходів до ознак організованої злочинності, істотно при цьому розрізняти два види організованої злочинності: загально-кримінальну і господарсько-посадову, а також засвоїти, що такими є:

- стабільність, стійкість, тривалість і сталість злочинної діяльності;

- складна ієрархічна система організації злочинної діяльності;

- значна територіальна поширеність злочинної діяльності;

- розмаїтість злочинної діяльності за видами вчинених злочинів;

- зрощування загально-кримінальної і господарсько-посадової злочинної діяльності («тіньова» економіка);

- зв'язок злочинної діяльності з офіційними структурами органів державної влади і управління (корупція);

- наявність матеріального фонду для забезпечення злочинної діяльності («общак»).

З урахуванням названих вище ознак організованої злочинності визначається і її суспільна небезпека, головними проявами якої можна вважати:

- порушення соціальних норм громадського життя, дезорганізацію економіки, значний матеріальний збиток, заподіюваний окремим особам, господарським структурам, державі;

- значну соціальну дезорганізацію, що викликає занепокоєння населення;

- розтління структур влади, державного апарату.

При з'ясуванні причин зростання організованої злочинності та її вкрай несприятливих тенденцій слід виходити з того, що вони склалися об'єктивно через негативні наслідки радикальних економічних, політичних, соціальних перетворень, що відбуваються в державі, порушень і перекручень загальновизнаних правил і норм соціального буття, допущених тоталітарним режимом у всіх сферах життя нашого суспільства, безперспективності соціалістичного ладу, що існував тривалий період.

Визначаючи основні напрями профілактики організованої злочинності, необхідно виділити загально-соціальні заходи, здійснювані різними державними і суспільними структурами, і спеціально-кримінологічні заходи, особливо ті, що входять до компетенції правоохоронних органів, а також їхню нормативно-правову регламентацію.

Питання для обговорення:

1. Чому виникла організована злочинність?

2. З якими видами злочинів асоціюється організована злочинність?

3. Назвіть ознаки мафії?
4. Які види злочинів найчастіше вчиняються організованими групами?
5. У чому полягає стійкість організованої групи?
6. Що означає ієрархічність організованої групи?

Теми рефератів:

Види організованих злочинних груп

Бандитизм: поняття і ознаки

Терористична організація: правовий статус

Транснаціональна організована злочинність

Організована злочинність в США

Організована злочинність в Китаї та Японії

Сіцилійська мафія як вид організованої злочинності

Міжнародно-правова протидія організованим злочинностям

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки організованої злочинності.
2. Назвіть рівні організованої злочинності.
3. Що є визначальною ознакою організованої злочинності?
4. У чому полягає груповий характер організованої злочинності?
5. Яка структура організованого злочинного формування.
6. Назвіть види організованих злочинних формувань.
7. Назвіть види організованих злочинних груп згідно Кримінального Кодексу України.
8. Що є визначальною ознакою професійної злочинності?
9. З якими видами злочинності пов'язана професійна злочинність?
10. Назвіть типи злочинців-професіоналів.
11. Як Ви розумієте поняття кримінальний професіоналізм?

Тема 15 Професійна злочинність

Методичні рекомендації

Професійне злочинне заняття, як і будь-яка професійна діяльність, передбачає використання спеціальних знарядь. Також важливою ознакою злочинної діяльності є взаємозв'язок зі злочинним світом (наявність особливої субкультури: жаргону, татуювань тощо).

Розглядаючи професійну злочинність, варто зазначити, що цей вид злочинності нерідко ототожнюють із рецидивною та організованою злочинністю. Але це не зовсім так, оскільки професійний злочинець може зовсім не мати судимостей, а рецидивіст не завжди стає професійним злочинцем.

Потрібно звернути увагу на те, що особливостями сучасної професійної злочинності є універсальність особи, яка вчинює крадіжки,

переходячи до пограбувань та розбійних нападів, а нерідко – до вбивств.

При розгляді причин та умов професійної злочинності, треба мати на увазі, що вони ідентичні як для організованої, так і рецидивної злочинності, але їм властиві свої особливості. Це, передусім, недоліки суспільного контролю та правоохоронної діяльності, що сприяють надбанню злочинної кваліфікації та спеціалізації.

Розкриваючи зміст системи профілактичних заходів, важливо знати, що формування їх відбувається на основі згаданих причин та умов, з урахуванням правової регламентації та практично випробуваних організаційних основ.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке кримінальний професіоналізм?
2. Що таке злочинна кваліфікація?
3. Які види злочинів найчастіше вчиняють професійні злочинці?
4. У чому полягає універсальний характер професійної злочинності?
5. Яка ціна професійної злочинності?

Тема 16 Корупційна злочинність

Методичні рекомендації

Корупційна злочинність є складовою більш широкого суспільного явища — корупції. Тому дослідження цього виду злочинності доцільно розпочати із з'ясування сутності корупції. Тим більше, що вона залишається малодослідженою і є чинником, який реально загрожує національній безпеці України.

У кримінологічному аспекті корупція характеризується низкою ключових ознак, наявність та взаємодія яких зумовлюють це суспільне явище. Щоб глибше й точніше з'ясувати соціальну сутність і правову природу корупції, необхідно проаналізувати механізм корупційної поведінки, а саме коли суб'єкт корупційних діянь задовольняє власний інтерес чи інтереси третіх осіб за допомогою неправомірного використання наданих йому владних повноважень.

Поняття "корупційний злочин" і "корупційне правопорушення" вжиті у Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію, що дає підставу для виокремлення такого виду злочинності, як корупційна.

Слід також пам'ятати, що особливістю корупційних злочинів є те, коли, будучи об'єднаними за певними ознаками в окрему групу, вони можуть бути складовими й інших видів злочинів.

Ефективна протидія корупції потребує з'ясування її чинників. Треба виходити з того, що корупція має соціальні передумови, які властиві всім державам, але найбільше країнам з перехідною економікою, до яких належить і Україна. Детермінанти (криміногенні фактори) корупційних злочинів можна поділити на політичні, економічні, правові, організаційно-

управлінські і соціально-психологічні.

Протидія злочинності тому так і називається, що передбачає протиставлення криміногенним факторам антикриміногенних, щоб усунути чи блокувати дію перших. Звичайно, досягти цього в реальному житті практично неможливо, але мінімізувати вплив криміногенних чинників можна і необхідно.

Ефективна протидія корупції вимагає наукової концепції щодо запобігання їй. Однією з основних засад такої концепції має бути розуміння корупції як соціально-зумовленого явища.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть принципи, що сприяють розвитку корупції?
2. Як можна блокувати корупційну діяльність?
3. Хто здійснює корупційну діяльність?
4. Що є основним джерелом корупції?
5. Яка ціна корупційної діяльності?

Теми рефератів:

Фактори, що сприяють корупції
Причини та умови корупції в Україні
Динаміка корупційної діяльності
Поняття і види корупційних схем

Контрольні питання:

1. У чому полягає зміст корупційної злочинності?
2. Назвіть види корупційних злочинів?
3. Які фактори сприяють росту корупції?
4. Як пов'язана корупція і тіньова економіка?
5. Назвіть основні ознаки корупційної злочинності.
6. Назвіть умови, що сприяють розвитку корупційної злочинності.
7. Чи можливо викоринити корупцію взагалі, яким чином?
8. Які заходи запобігатимуть корупційній злочинності?

Тема 17 Економічна злочинність

Методичні рекомендації

Для кримінологічного дослідження цих злочинів особливо актуальними є питання їхньої загальної несприятливої динаміки; участі у їхньому вчиненні підлітків і молоді; наявності елементів кримінального професіоналізму, що виявляється в злочинній поведінці і способі життя осіб, які вчинюють ці злочини; віктимної поведінки потерпілих як фактора, що сприяє вчиненню таких злочинів; значення матеріального фактора і негативних економічних

процесів тощо. При розгляді обставин, що детермінують цю групу злочинів, потрібно виділити економічні й морально-психологічні умови, негативні організаційно-управлінські фактори, недоліки правоохоронної діяльності. Особливу увагу слід приділити профілактичним заходам, що здійснюються різними службами і підрозділами органів внутрішніх справ.

Розкриваючи поняття цього виду злочинності, необхідно насамперед визначити її структуру, враховуючи зміни в чинному законодавстві.

Оцінюючи основні показники економічної злочинності, важливо враховувати дуже високу латентність цих злочинів, у силу чого статистичні дані про стан, структуру і динаміку економічної злочинності значною мірою залежать від рівня правоохоронної діяльності – активності оперативно-розшукових і слідчих апаратів. Зокрема, статистичні показники економічної злочинності можуть знижуватися, хоча насправді кількість цих злочинів зростає і, навпаки, показники можуть зростати, відображаючи активізацію впливу на економічну злочинність, сама ж вона залишається на попередньому рівні, можливо, внаслідок такої активізації навіть знижується. Точнішу оцінку справжнього становища дадуть облік латентності економічних злочинів та результати їх вибіркового вивчення.

Розглядаючи кримінологічну характеристику осіб, які вчинили названі злочини, потрібно мати на увазі дуже різноманітні їхні характеристики (соціально-демографічні, морально-психологічні, рольові та ін.), а також те, що пропонується в підручнику й інших кримінологічних роботах типологія цього виду злочинців є значною мірою спрощеною.

Аналізуючи детермінанти економічної злочинності, слід розрізняти, з одного боку, особистісні детермінанти, пов'язані з морально-психологічними властивостями й особливостями злочинців, з конкретними ситуаціями та обставинами їхнього життя, а з іншого, позаособистісні детермінанти: криміногенні фактори економічного, соціально-культурного, соціально-психологічного, організаційно-управлінського, правового й іншого характеру. Відповідно до цього й основні напрями профілактики економічної злочинності повинні орієнтуватися на особистісні та позаособистісні детермінанти і здійснюватись у вигляді загально-соціальних і спеціально-кримінологічних заходів. За цією схемою й потрібно розглядати види і зміст таких заходів.

Питання для самоконтролю:

1. Яка ціна економічної злочинності?
2. Яка географія економічної злочинності?
3. Як співвідноситься економічна і корупційна злочинність?
4. Що є джерелом економічної злочинності?
5. Що сприяє розвитку економічної злочинності?

Теми рефератів:

Розвиток економічної злочинності в Україні

Географія економічної злочинності в Україні і світі

Динаміка економічної злочинності

Білокомірцева злочинність: поняття, витоки і ознаки

Контрольні питання:

1. У чому полягає зміст економічної злочинності?
2. Назвіть види економічних злочинів?
3. Що таке тіньова економіка?
4. Які фактори сприяють росту тіньової економіки?
5. Як пов'язана корупція і тіньова економіка?
6. Назвіть основні ознаки економічної злочинності.
7. Назвіть умови, що сприяють розвитку економічної злочинності.
8. Назвіть заходи випередження злочинів у сфері економіки?
9. Які правові заходи запобігатимуть економічній злочинності?

Тема 18 Жіноча злочинність

Методичні рекомендації

Стан жіночої злочинності значною мірою є показником морального здоров'я суспільства, індикатором його духовності, ставлення до основних людських цінностей. Злочинність жінок тісно пов'язана із загальною злочинністю, особливо неповнолітніх. Разом з тим, вона має певні особливості, що визначаються соціально-психологічними й біологічними характеристиками жінок. Жіноча злочинність має свої кількісні показники, особливості структури і видів злочинів, способи й знаряддя їх вчинення тощо. За останні роки в Україні спостерігається збільшення кількості злочинів, вчинених жінками — з 1990 року вони зросли удвічі. Зросла і їх частка у загальній злочинності. Співвідношення жіночої і чоловічої злочинності нині становить 1: 5 (у розвинених країнах злочини жінок становлять від 17 % у США до 25 % у ФРН і Нідерландах).

Жіноча злочинність відрізняється від чоловічої деякими якісними показниками. Можна назвати дві сфери суспільного життя, де жіноча кримінальна активність проявляється найчіткіше. По-перше, це сфера побуту, де жінок штовхають до злочину негативні обставини сімейно-шлюбних, родинних і сусідських стосунків. У цій сфері жінки здебільшого вчиняють такі насильницькі злочини, як вбивство, у тому числі своєї новонародженої дитини, нанесення тілесних ушкоджень і хуліганство. По-друге, це сфера, де жінка виконує професійні функції, передусім пов'язані з можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей.

Питання для самоконтролю:

1. Що спонукає жінок до вчинення злочинів?
2. Чим жіноча злочинність відрізняється від чоловічої?
3. Яка ціна жіночої злочинності?
4. Який рівень і динаміка жіночої злочинності?

5. Яка географія жіночої злочинності?

Теми рефератів:

Розвиток жіночої злочинності в Україні

Кримінологічна характеристика вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини

Динаміка жіночої злочинності

Відмінність жінки-злочинниці від чоловіка-злочинця

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки жіночої злочинності.
2. Що таке жіноча злочинність?
3. Які види злочинів вчиняються виключно жінками?
4. У чому причина жіночої злочинності?
5. Жіноча емансипація сприяє росту чи зменшенню жіночої злочинності?
6. Які види злочинів, найчастіше вчиняють жінки?
7. Що обумовлює жінку на вчинення злочину?
8. У чому полягають біологічні особливості жінок і як це впливає на їх злочинну поведінку?
9. Якими соціально-демографічними ознаками характеризується жінка-злочинниця?
10. Як запобігати жіночій злочинності?

Тема 19 Військова злочинність

Методичні рекомендації

Ст. 65 Конституції України встановлює обов'язок громадян України захищати Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність України. Головною державною структурою, призначеною для збройного захисту України є Збройні Сили України, на які згідно зі ст. 17 Конституції України покладається оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності. Збройні Сили України здатні виконати своє державне призначення лише за умови високої боєздатності та боєготовності, які забезпечуються належним порядком проходження військової служби. Від стану законності та воєнного правопорядку у Збройних Силах, та інших військових формуваннях, що створені, та діють відповідно до законодавства України, залежить ефективність виконання покладених на них державних задач. Окремі закони, військові статuti, керівництва та інші підзаконні нормативні акти точно і чітко регламентують практично всі сфери їх життя і діяльності. На військовослужбовців покладається дотримання Конституції України, військової присяги, законів та підзаконних актів, наказів командирів і начальників. Все це зумовлює специфіку суспільних відносин у сфері несення

військової служби, а також особливості й суспільну небезпеку злочинів, що в цій сфері вчиняються. На відміну від інших груп злочинів, передбачених КК, поняття військового злочину наведене безпосередньо у ч. 1 ст. 401 розділу XIX Особливої частини КК України, згідно з яким військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством, порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірених) або спеціальних зборів. Це визначення розкриває не всі ознаки військового злочину, а лише специфічні, які відмежовують військові злочини від інших. Тому вивчення злочинності військовослужбовців у особливій частині кримінології має важливе не лише теоретичне, але й практичне значення.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть форми запобігання військовій злочинності?
2. Що є джерелом військової злочинності?
3. Чому військова злочинність є високо латентною?
4. Що таке військова муштра і яким чином вона впливає на військову злочинність?
5. Яка ціна військової злочинності?

Теми рефератів:

Детермінанти військової злочинності в Україні
Кримінологічна характеристика дезертирства
Кримінологічна характеристика злочинів проти встановленого порядку збереження військової таємниці
Правовий статус Спілки солдатських матерів України

Контрольні питання:

1. Що таке військовий злочин?
2. У чому полягають особливості кримінальної відповідальності військовослужбовців?
3. Хто є суб'єктом військового злочину?
4. Назвіть види військових злочинів.
5. Що означає «негативна авміська традиція» та «дідівщина»?
6. Чи характеризується військова злочинність латентністю?
7. Якими ознаками характеризується особа-злочинець військової злочинності?
8. Як реформування армії у професійну сприятиме профілактиці військової злочинності?

Тема 20 Екологічна злочинність

Методичні рекомендації

Екологічна злочинність – це особливий вид злочинності, що спричиняє шкоду не лише здоров'ю конкретної людини чи групі людей, а в цілому людству та навколишньому природному середовищу. Тому слід зосередити увагу на характерних ознаках цього виду злочинності, щоб відрізнити її від екоделіктів та взаємозв'язок цих ознак.

Окремим питанням, що повинно бути досліджено в рамках цієї теми, є причини і умови, котрі зумовлюють екологічну злочинність, її зростання швидкими темпами.

Оскільки екологічна злочинність є одним з найбільш суспільно небезпечних та поширених видів протиправної діяльності, а високий рівень латентності зумовлює майже безкарність діянь, необхідне ґрунтовне вивчення не лише детермінант екозлочинності, але і заходів по виявленню та притягненню до відповідальності винних осіб. Як одну з умов екологічної злочинності виділяють недосконалість законодавства за екологічні злочини, а саме відсиловний, неконкретний характер норм, їх суперечливий характер тощо. Варто також дослідити міжнародну нормативну базу, котра передбачає відповідальність за екологічну злочинність та систему правоохоронних органів, що здійснюють контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та застосовують примусові заходи до винних осіб.

В зареєстрованій екологічній злочинності виділяють 3 найбільш поширених види злочинів проти довкілля.

Екологічні злочини в значній мірі є одночасно і економічними (спільним є корисливий мотив). Крім того нерідко екологічні злочини вчинюються разом із насильницькими. Тому варто дослідити та використовувати напрацювання у сфері профілактики економічної та насильницької злочинності тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Яка ціна екологічної злочинності?
2. Як розраховується ціна екологічної злочинності?
3. Якими причинно-наслідковими ознаками характеризується екологічна злочинність?
4. З якими видами злочинності пов'язана екологічна злочинність?
5. Яка структура екологічної злочинності?

Теми рефератів:

Кримінологічна характеристика порушення правил екологічної безпеки в Україні

Злочини проти довкілля: поняття і види

Кримінологічна характеристика незаконної порубки лісу

Латентність екологічної злочинності

Громадські природоохоронні організації та їх роль у профілактиці

Контрольні питання:

1. Назвіть види злочинів проти довкілля?
2. Назвіть найпоширеніші екологічні злочини?
3. Назвіть основні ознаки екологічної злочинності?
4. Коли і чому виникла екологічна злочинність?
5. Чим обумовлюється екологічна злочинність?
6. Яким рівнем латентності характеризується екологічна злочинність? Чому?
7. Назвіть ознаки особи-злочинця екологічної злочинності?
8. Хто є жертвами екологічної злочинності?
9. Чому важко виявляти екологічні злочини?
10. Як запобігати екологічній злочинності?

Тема 21 Злочинність неповнолітніх

Методичні рекомендації

Аналізуючи основні показники злочинності неповнолітніх, важливо виділити дві статеві-вікові підгрупи неповнолітніх чоловічої і жіночої статі - 14-15 і 16-17 років. Важливо також мати на увазі антигромадські прояви «малолітніх» (осіб до 14 років), які багато в чому визначають перспективи злочинності неповнолітніх.

Оцінюючи дані офіційної кримінальної статистики злочинності неповнолітніх, потрібно враховувати обставини, в силу яких статистичні показники не цілком відображають справжню картину злочинності підлітків. Це, передусім, висока латентність сімейно-побутових злочинів неповнолітніх, практика звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів виховного впливу, вікові обмеження кримінальної відповідальності неповнолітніх 14-15 років за багато антигромадських посягань тощо.

Вивчаючи структуру злочинності неповнолітніх і особливості вчинення ними різних злочинів, треба звернути увагу на специфічну підліткову мотивацію, характерну для багатьох крадіжок, грабежів, розбоїв, хуліганства і насильницьких злочинів. Оцінюючи показники злочинності неповнолітніх, дані про рецидив, групову злочинність та деякі інші показники, доцільно порівнювати їх з аналогічними показниками «дорослої» злочинності.

Дуже важливим питанням цієї теми є кримінологічна характеристика особи неповнолітніх злочинців. Особливо суттєві дані про особливості психіки неповнолітніх, їхні морально-правові погляди і уявлення, які багато в чому визначають і пояснюють їх злочинну поведінку. Знання цих особливостей потрібне для успішного здійснення загальної та індивідуальної профілактики підліткової злочинності. Так само важливим для організації

ефективної профілактики злочинності неповнолітніх є і виявлення причин та умов їхньої антигромадської поведінки. У цьому випадку важливу роль відіграє також детальне знання всіх можливих несприятливих умов морального формування підлітків у сім'ї, навчальному та виробничому колективах, побутовому оточенні тощо. Специфічною для підлітків є криміногенна ситуація, що безпосередньо сприяє вчиненню ними конкретних злочинів.

Питання для самоконтролю:

1. Яка ціна злочинності неповнолітніх?
2. Чи доцільно в Україні створити ювенальні суди?
3. Як ювенальна юстиція допоможе у боротьбі зі злочинністю неповнолітніх?
4. Хто є неповнолітнім з точки зору кримінології?

Теми рефератів:

Динаміка злочинності неповнолітніх
Мотивація злочинної поведінки неповнолітніх
Вплив макро- і мікросередовищ на формування особистості неповнолітнього
Дитяче жебрацтво та безпритульність в Україні

Контрольні питання:

1. У чому полягає особливість злочинності неповнолітнього?
2. Які види злочинів найчастіше вчиняють неповнолітні?
3. Назвіть типи неповнолітніх злочинців?
4. Чим обумовлюється злочинність неповнолітніх?
5. Якими морально-психологічними ознаками характеризується особа неповнолітнього?
6. Що означає антисуспільна мотивація неповнолітнього?
7. Назвіть західні теорії летермінації злочинності неповнолітніх?
8. Чим ювенальна профілактика в Україні відрізняється від аналогічної профілактики в США та країнах ЄС?

Тема 22 Наркозлочинність

Методичні рекомендації

Слід пам'ятати про високий рівень латентності злочинного обігу наркотичних речовин, що перешкоджає їх ефективному попередженню та боротьбі з їх поширенням. Оскільки Кримінальним кодексом України передбачено окремий розділ стосовно незаконному обігу наркотичних та психотропних речовин, то відповідно ці діяння мають свій особливий об'єкт та предмет.

Так як жоден вид злочинності не існує ізольовано, сам по собі, то

відповідно і наркозлочинність потребує свого дослідження у зв'язку із іншими видами протиправної поведінки осіб.

Необхідно також дослідити питання структури злочинного обігу наркотичних та психотропних речовин, з тим, щоб виділити питому вагу окремих її елементів.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть види наркотичних речовин?
2. Що таке наркоманія?
3. З якими видами злочинності пов'язана наркозлочинність?
4. Яка ціна наркозлочинності?
5. Яка географія наркозлочинності?

Теми рефератів:

Транснаціональна наркозлочинність

Міжнародно-правова протидія наркозлочинності

Наркокартелі у світі

Наркоманія як соціальне явище

Контрольні питання:

1. У чому полягає зміст наркозлочинності?
2. Якими ознаками характеризується наркозлочинність?
3. Які види злочинів, охоплюються поняттям наркозлочинності?
4. У чому полягає транснаціональний характер наркозлочинності?
5. Чим обумовлена наркозлочинність?
6. Яка ціна наркозлочинності?
7. Назвіть типи наркозлочинців.
8. Як запобігати наркозлочинності?

Тема 23 Рецидивна злочинність

Методичні рекомендації

Рецидивна злочинність – один із видів злочинності, що становить підвищену суспільну небезпеку й відрізняється сукупністю особливостей, які належать до детермінантів рецидивної злочинності, особи злочинців-рецидивістів, а також і до специфіки попередження злочинного рецидиву. Боротьба з рецидивною злочинністю – важлива ділянка діяльності правоохоронних органів, а тому вивченню цієї проблеми потрібно приділити підвищену увагу.

Насамперед необхідно розібратися в поняттях «рецидивна злочинність», «рецидив злочинів», «злочинний рецидив». Скласти чітке уявлення про види злочинного рецидиву, розмежувавши їх за правовим змістом на фактичний, кримінально-правовий, пенітенціарний; за характером вчинених злочинів – на загальний, спеціальний, кримінальний

професіоналізм; за кількістю вчинених злочинів – на однократний і багаторазовий; за ступенем небезпеки – на простий, небезпечний, особливо небезпечний і т. ін. Соціальна оцінка злочинного рецидиву повинна відображати його підвищену суспільну небезпеку з урахуванням особливостей особи рецидивіста, його негативного впливу на осіб, схильних до вчинення правопорушень. При цьому слід мати на увазі взаємозв'язок злочинного рецидиву з первинною злочинністю, що є необхідною передумовою і джерелом рецидивної злочинності і, певною мірою, містить у собі своєрідний криміногенний потенціал.

Розглядаючи основні показники рецидивної злочинності – стан, структуру, рівень, динаміку, треба звернути увагу на порівняльну рецидиво-небезпечність різних злочинів, а також зв'язок між кількістю судимостей особи і ступенем імовірності вчинення нею нового злочину. Заслуговує на особливу увагу характеристика особи злочинців-рецидивістів. Тут важливо виділити особливості їхніх соціально-демографічних характеристик на відміну від первинних злочинців – за статтю, віком, освітою, сімейним станом, соціальним статусом, а також за особливістю морально-психологічної сфери – потребами, інтересами, ціннісними орієнтаціями, моральними уявленнями і позиціями, рівнем інтелектуального розвитку, емоційними і вольовими якостями. Разом із тим, загальна кримінологічна характеристика особи злочинців-рецидивістів повинна доповнюватись їхньою класифікацією у вигляді розмежування основних типів рецидивістів (антисоціальний, асоціальний, ситуативний) і змістовною характеристикою кожного з них.

Аналізуючи причини рецидивної злочинності, необхідно розрізняти спеціальні, що породжують злочинний рецидив, і загальні – для всієї злочинності, розмежувавши їх на дві групи – суб'єктивні (особистісні) та об'єктивні (позаособистісні). Встановлення специфічних детермінант рецидивної злочинності дає можливість визначити й основні напрями профілактики цього виду злочинності як на загально-соціальному, так і спеціально-кримінологічному рівнях, що регламентовано нормативними актами загальнодержавного і відомчого рівнів.

Питання для самоконтролю:

1. Як співвідносяться рецидив кримінально-правовий і кримінологічний?
2. Яка ціна рецидивної злочинності?
3. Яка структура рецидивної злочинності?
4. З якими видами злочинності пов'язана рецидивна злочинність?

Тема 24 Пенітенціарна злочинність

Методичні рекомендації

Пенітенціарна злочинність – це сукупність злочинів, що здійснюються в пенітенціарних установах кримінально-виконавчої системи. Виділяються

два види суб'єктів досліджуваної злочинності: засуджені, які відбувають покарання у виправних установах; співробітники начальницького складу органів і установ, виробничо-технічний, медичний, педагогічний персонал, та інші неатестованими працівники установ кримінально-виконавчої системи. Переважна частина всіх злочинів у колоніях, в'язницях здійснюється засудженими та ув'язненими.

Пенітенціарна злочинність включає різні злочини: проти особи, громадського порядку та громадської безпеки, здоров'я населення, порядку управління, проти власності, правосуддя і ряд інших.

Кримінально-правова структура злочинності місць позбавлення волі характеризується відносною стабільністю. Усі їх можна розподілити на три групи. Основна маса злочинів припадає на таку першу групу: втеча з місця позбавлення волі або з-під варти і злісна непокоря вимогам адміністрації виправних установ, які загалом складають більше половини всіх учинених у місцях позбавлення волі злочинів. Окрему групу злочинів у місцях позбавлення волі становлять крадіжки, грабежі і розбої. Частіше крадуть засуджені в інших засуджених. Нерідко речі і продукти харчування та передачі відбираються тими, хто займає в колонії становище лідера. Ці факти, як свідчить практика, часто невідомі адміністрації установ виконання покарань, а коли й стають відомими, то на них або не реагують, або застосовують заходи дисциплінарного характеру. Що стосується грабежів і розбоїв, то вони не поширені у місцях позбавлення волі. За деякими кримінологічними показниками структури злочинності в місцях позбавлення волі більшість злочинів учиняються у колоніях середнього і максимального рівнів безпеки, що пояснюється контингентом засуджених, видами вчинених злочинів, строками покарання, наявністю кримінального середовища тощо. Злочини вчиняються у жилих і виробничих зонах установ, на виїзних об'єктах, найчастіше від 6 до 18 години, у робочі дні тижня. Знаряддям злочинів у місцях позбавлення волі, особливо насильницьких і корисливо-насильницьких, є: кухонні ножі, металеві пластини, «заточки», шнури та інші побутові або пристосовані предмети.

Кримінологічна профілактика запобігання злочинності в місцях позбавлення волі включає заходи щодо втручання у кризові ситуації, зменшення практичних можливостей вчинення злочинів, боротьби з кримінальною субкультурою, а також залучення громадськості до запобіжної роботи і надання допомоги жертвам злочинів.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає кримінальна субкультура?
2. Які групи злочинів охоплює пенітенціарна злочинність?
3. Що означає постпенітенціарна адаптація засудженого?
4. Яка ціна пенітенціарної злочинності?
5. Яка структура пенітенціарної злочинності?

Теми рефератів:

Структура рецидивної злочинності
Особливо злісний рецидивіст: поняття і ознаки
Субкультура рецидивістів

Контрольні питання:

1. Що таке рецидив злочину?
2. Чим рецидив злочину відрізняється від повторності та сукупності злочинів?
3. Якими ознаками характеризується рецидивна злочинність?
4. Що таке пенітенціарний рецидив?
5. Назвіть ознаки пенітенціарної злочинності?
6. Назвіть заходи ресоціалізації особи рецидивіста?
7. Назвіть типи рецидивістів?
8. Чи використовує поняття рецидивіст Кримінальний Кодекс України?
9. Як запобігти рецидивній злочинності?
10. Назвіть причини пенітенціарної злочинності.

Тема 25 Комп'ютерна злочинність

Методичні рекомендації

Комп'ютерна злочинність посягає на безпеку сфери комп'ютерної інформації. Вона – одна з найбільш небезпечних явищ сучасного світу. Питання щодо змісту комп'ютерного злочину носить гостро дискусійний характер, тому важливо встановити, що входить до об'єкту та предмету комп'ютерного злочину. Крім того слід дослідити комп'ютерну злочинність за сферами негативного впливу, зокрема, у сфері економіки, проти конституційних прав і свобод людини, проти державної та суспільної безпеки. Необхідно виявити під час опрацювання даної теми причини та умови, що сприяють її становленню та поширенню на інші сторони суспільного життя.

Не менш вагомим елементом вивчення комп'ютерної злочинності є її профілактика, що містить в собі ряд етапів, наприклад, інформаційно-аналітична робота, розробка і прийняття відповідних законодавчих актів. Взаємодія та координація діяльності суб'єктів боротьби із комп'ютерною злочинністю тощо.

Оскільки в основі мотивації та причин злочинів, котрі вчинюються у галузі комп'ютерної техніки та інформації, лежить схожий характер, що зустрічається у корисливих злочинів, то слід дослідити та врахувати ті рекомендації по боротьбі з корисливою злочинністю та виділити власні, властиві комп'ютерній злочинності, детермінанти.

Питання для самоконтролю:

1. Яка структура комп'ютерної злочинності?

2. Яка ціна комп'ютерної злочинності?
3. Назвіть причини комп'ютерної злочинності?
4. Як можна попередити комп'ютерну злочинність в Україні?
5. Чи науково-технічний прогрес став причиною комп'ютерної злочинності?

Тема 26 Поняття, зміст і види «фонових» явищ у кримінології

Методичні рекомендації

Вивчення цієї теми займає особливе місце в курсі кримінології, так як розглянуті в ній види асоціальної поведінки хоча в більшості випадків і не є злочинними, але тісно пов'язані із вчиненням багатьох злочинів. Такі явища вважаються в кримінології «фоновими явищами» злочинності, оскільки суттєво сприяють вчиненню різних злочинів. Необхідно мати чітке уявлення про криміногенність цих явищ, знати конкретні форми їх взаємозв'язку із різними видами злочинності, причинами та умовами, що сприяють пияцтву, наркотизму тощо. Це знання необхідні для здійснення успішної профілактики злочинів, пов'язаних з розглянутими видами антисоціальної поведінки.

Аналізуючи зв'язок з пияцтвом слід мати на увазі, по-перше, вплив алкоголю на психіку людини, що провокує її на вчинення злочинів; по-друге, роль сп'яніння як віктимогенного фактора; по-третє, те, що приводом для вчинення багатьох злочинів є прагнення винного придбати спиртне.

Важливо знати основні показники, що характеризують зв'язок пияцтва з різними видами злочинів, поширеність «п'яної злочинності» у різних криміногенних групах. Вивчаючи обставини, що сприяють пияцтву у різних соціальних прошарках і демографічних групах населення, потрібно погоджувати їх із характером профілактичних заходів, котрі проводяться на загальносоціальному і спеціально-кримінологічному рівнях, роллю правоохоронних органів з їх усунення.

Подібні питання повинні бути вивчені і стосовно проблем наркоманії та її взаємозв'язку зі злочинністю. Водночас слід звернути особливу увагу на зростаючу суспільну небезпеку цього явища. Що набуває все більшого поширення і все більш організованих форм.

Антисоціальна поведінка у сфері статевих відносин цікавить кримінологію головним чином у зв'язку з проституцією. Це явище викликає суспільне занепокоєння і привертає увагу правоохоронних органів не лише тим, що веде до деморалізації суспільства, яка поглиблюється, але й у більшості випадках стимулюється і контролюється злочинністю. Знання конкретних форм взаємозв'язку проституції з різними видами злочинів необхідне для успішного виявлення і викриття небезпечних злочинів.

Питання для самоконтролю:

1. Чим обумовлена ця тема у кримінології?
2. «Фонові» явища – це категорія соціальна чи правова?

3. Який юридичний зміст мають «фонові» явища?
4. Чи можна віднести до «фонових» явищ азартні ігри та паразитичний спосіб життя?

Тема 27 Види злочинності у зарубіжних країнах

Методичні рекомендації

Злочинність – це категорія глобальна, адже вона існує в усьому світі, навіть у найрозвинутіших країнах світу, незалежно від рівня демократії, економічного, політичного, культурного розвитку та соціального захисту і добробуту населення.

При вивченні даної теми студенти повинні особливу увагу звернути на види злочинності, зокрема, корисливої, насильницької, економічної, корупційної, організованої, комп'ютерної тощо, у країнах ЄС (Франції, ФРН, Великої Британії, Італії, Польщі), США, Японії та країнах СНД (Російської Федерації, Білорусі, Узбекистану тощо). При цьому основний акцент слід зосередити на рівнях та динаміці видів злочинності у зарубіжних країнах і співвіднести їх з кількісними та якісними показниками аналогічних видів злочинності в Україні з метою виявлення спільних та відмінних рис, а також для вироблення уніфікованих підходів та переймання позитивного зарубіжного досвіду щодо запобігання та попередження злочинності в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Яку структуру має організована злочинність в США?
2. Яким рівень злочинності у Росії?
3. Яка динаміка організованої злочинності у країнах ЄС?
4. Які види злочинних угруповань існують у Японії?
5. Як запобігає економічній злочинності Італія?

Програмові вимоги до складання екзамену на заочній формі навчання

147. Поняття кримінології як науки, навчальної дисципліни і виду практичної діяльності.
148. Природа кримінології, її основні ознаки і місце серед інших наук.
149. Міждисциплінарний, загальнотеоретичний і комплексний характер

кримінології.

150. Предмет науки кримінологія.
151. Структурні елементи системи кримінології.
152. Виникнення кримінології та основні етапи її розвитку
153. Кримінологічні погляди соціалістів-утопістів XVI-XVII століть (Т.Мор, Кампанелла, Ж.Мольєр), філософів-просвітителів XVII- XVIII століть (Ч.Беккарія, Жан-Жак Руссо, Ш.Монтеск'є, Вольтер).
154. Класична школа кримінології (А.Феєрбах, М.Таганцев, О.Кістяківський). Розвиток кримінології під дією позитивістської філософії.
155. Сучасний стан кримінологічної науки.
156. Історія розвитку кримінології в Україні.
157. Основні напрямки в кримінології: Соціологічний напрямок кримінологічної науки, його загальні ідеї і ознаки (М.Полянський, Н.Паше-Озерський), біологічний напрямок в кримінології.
158. Сучасні школи кримінологічної науки (В.Галіна, І.Даньшин, О.Джужа, А.Закалюк, А.Зелінський та ін.).
159. Поняття методології кримінологічної науки та її основні елементи.
160. Правові методи у кримінологічному дослідженні.
161. Загальнонаукові методи. Статистичний та документальний методи. Соціологічні методи.
162. Психологічні методи.
163. Програми та етапи кримінологічних досліджень.
164. Поняття злочинності в кримінології.
165. Природа злочинності.
166. Співвідношення злочину та злочинності в кримінології.
167. Кримінологічні ознаки злочинності.
168. Якісні та кількісні показники злочинності.
169. Стан, рівень та коефіцієнт злочинності.
170. Структура, питома вага окремих видів злочинів. Динаміка злочинності та фактори, що на неї впливають. Географія злочинності, обставини, що її обумовлюють. Соціальні наслідки (ціна) злочинності.
171. Поняття латентної злочинності. Її ознаки і види.
172. Причини латентної злочинності.
173. Способи виявлення латентної злочинності.
174. Диференціація злочинів в залежності від ступеня їх латентності.
175. Негативне значення наявності латентної злочинності та заходи зниження рівня латентної злочинності.
176. Поняття особи злочинця в кримінології.
177. Характерні ознаки особи злочинця.
178. Структура особи злочинця.
179. Співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця.
180. Кримінологічна характеристика особи злочинця.
181. Соціально-демографічна характеристика злочинців.
182. Типологія особи злочинця.
183. Кримінологічна характеристика основних типів злочинців.

184. Критерії класифікації злочинців та її значення для кримінологічної профілактики. Практичне значення вивчення особи злочинця для судових та правоохоронних органів.

185. Поняття детермінації в кримінологічній науці та її види.

186. Види кримінологічних зв'язків.

187. Філософське обґрунтування причинно-наслідкового зв'язку, закони його розвитку.

188. Причини і умови, що властиві всій злочинності, її видам, окремому злочину.

189. Умови, що сприяють існуванню та зростанню рівня злочинності, їх специфіка для окремих видів злочинів.

190. Поняття індивідуальної злочинної поведінки в кримінології, її механізм, елементи і співвідношення з детермінантами й факторами злочинності.

191. Обставини, що впливають на формування девіантної поведінки людини.

192. Вплив на поведінку особи макросередовища (суспільства в цілому) і мікросередовища (сім'ї, побутового оточення, навчальних і виробничих колективів, неформальних об'єднань).

193. Роль біологічних факторів в розвитку індивідуальної злочинної поведінки.

194. Поняття конкретної життєвої ситуації та її роль в формуванні індивідуальної злочинної поведінки.

195. Класифікація конкретних життєвих ситуацій.

196. Типові обставини, що сприяють скоєнню злочинів.

197. Стереотипи злочинної поведінки (вольова, імпульсивна, необережна, звична). Значення вивчення особливостей індивідуальної злочинної поведінки у профілактичній діяльності.

198. Сутність кримінологічного аспекту у віктимології.

199. Поняття віктимології, віктимності та віктимізації.

200. Особа жертви (потерпілого) в кримінології.

201. Віктимність особи.

202. Процес віктимізації особи.

203. Роль жертви в створенні криміногенної ситуації.

204. Види віктимної поведінки та її наслідки.

205. Класифікація жертв злочинної поведінки.

206. Основи віктимної профілактики.

207. Причини віктимної поведінки окремих осіб та груп осіб

208. Роль і значення віктимологічних досліджень в сучасній кримінологічній науці.

209. Поняття кримінологічного прогнозування і планування: їх види, завдання і основні методи.

210. Загальні засади кримінологічного прогнозування індивідуальної злочинної поведінки. Прогнозування злочинності як соціального явища

211. Методи кримінологічного прогнозування злочинності та

індивідуальної злочинної поведінки.

212. Завдання, етапи та структура плану профілактичної діяльності.

213. Поняття боротьби зі злочинністю.

214. Завдання та основні засади боротьби зі злочинністю.

215. Поняття попередження злочинності як головного напрямку боротьби зі злочинністю.

216. Принципи профілактичної діяльності.

217. Класифікація заходів профілактики.

218. Роль факторів кримінальної політики: кримінального законодавства, кримінальної статистики, організації діяльності правоохоронних органів, пенітенціарної системи, державних програм боротьби із злочинністю.

219. Поняття наркотичних засобів, психотропних речовин , їх аналогів та прекурсорів.

220. Поняття наркозлочинності та її характерні ознаки.

221. Основні види злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, та їх суспільна небезпечність.

222. Детермінантні фактори наркозлочинності.

223. Поняття необережної злочинності.

224. Рівень. Структура, динаміка необережної злочинності.

225. Характеристика особи необережного злочинця.

226. Обставини. Що сприяють вчиненню необережних злочинів. Заходи профілактики необережних злочинів.

227. Особливості злочинів, що пов'язані з порушенням безпеки дорожнього руху.

228. Поняття корисливої злочинності та її характерні ознаки.

229. Стан, рівень, структура, динаміка та інші характеристики корисливої злочинності.

230. Класифікація корисливих злочинів

231. Детермінаційні фактори корисливої злочинності.

232. Поняття рецидиву в кримінально-правовому та кримінологічному відношенні.

233. Рецидивна злочинність, її стан, рівень, структура, динаміка та інші кримінологічні характеристики.

234. Особа злочинця-рецидивіста та його індивідуальна злочинна поведінка.

235. Фактори, які детермінують рецидивну злочинність.

236. Причини та умови, що впливають на становлення майбутнього рецидивіста на злочинний шлях, зумовлюють недоліки в роботі правоохоронних органів і сприяють повторним злочинам у пост пенітенціарний період.

237. Профілактика рецидивної злочинності.

238. Поняття, виникнення і структура економічної злочинності.

239. Класифікація економічних злочинів.

240. Види посягань на кредитно-фінансову, банківську сфери.

241. Злочинність, пов'язана з ухиленням від сплати податків та її види.
242. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє економічні злочини.
243. Кримінологічний аналіз та прогнозування злочинності у сфері економіки.
244. Основні напрямки попередження економічної злочинності.
245. Кримінологічна характеристика корисливих злочинів проти приватної власності.
246. Причини й умови, що детермінують корисливі злочини проти приватної власності.
247. Попередження корисливих злочинів проти приватної власності
248. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх, її структура та динаміка.
249. Основні види злочинів, скоєних неповнолітніми, та їх кримінологічна характеристика.
250. Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього злочинця.
251. Причини та умови вчинення злочинів неповнолітніми. ,
252. Попередження злочинності неповнолітніх.
253. Кримінологічна характеристика насильницьких некорисливих злочинів.
254. Причини й умови вчинення насильницьких некорисливих злочинів.
255. Попередження насильницьких некорисливих злочинів
256. Поняття насильницької злочинності та її характерні ознаки.
257. Види насильницьких злочинів.
258. Відмінність насильницьких злочинів від інших видів злочинів.
259. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця.
260. Обставини, що формують агресивну насильницьку спрямованість особи: ,
261. Поняття жіночої злочинності в кримінології та її основні ознаки.
262. Кримінологічна характеристика жіночої злочинності: її стан, рівень, структура і динаміка. Кримінологічна характеристика особи жінки-злочинця.
263. Мотивація злочинної поведінки жінок та умови, що їй сприяють.
264. Заходи попередження і контролю за жіночою злочинністю.
265. Індивідуальний профілактичний вплив виховних установ, медичних організацій та релігійних конфесій на дівчат і жінок.
266. Поняття корупційної злочинності та її кримінологічні ознаки.
267. Зв'язок корупційної злочинності з організованою та економічною злочинністю.
268. Стан, рівень та інші кримінологічні характеристики корупційної злочинності.
269. Характеристика особи корупціонера.
270. Детермінанти корупційної злочинності.

271. Заходи боротьби з корупційною злочинністю.
272. Поняття професійної злочинності та її характерні ознаки.
273. Стан, рівень, структура і динаміка професійної злочинності.
274. Особа професійного злочинця.
275. Типологія професійних злочинців.
276. Види злочинних формувань у професійній злочинності.
277. Детермінаційні фактори професійної злочинності.
278. Основні види злочинів. скоєних військовослужбовцями, їх кримінологічна характеристика.
279. Детермінація військової злочинності.
280. Заходи зниження рівня латентності злочинності військовослужбовців.
281. Напрямки, форми і методи запобігання і контролю за військовою злочинністю.
282. Поняття організованої злочинності, історія її виникнення та кримінологічні ознаки.
283. Види злочинних угруповань та їх ознаки.
284. Стан, рівень та інші кримінологічні характеристики організованої злочинності.
285. Детермінантні фактори організованої злочинності.
286. Заходи боротьби з організованою злочинністю.
287. Поняття фонових явищ злочинності.
288. Види фонових явищ.
289. Кримінологічна характеристика пияцтва, наркоманії, проституції, корупції. Зв'язок фонових явищ зі злочинністю.
290. Причини поширення наркоманії на сучасному етапі: об'єктивні і суб'єктивні, міжнародні, загальні та місцевого рівня.
291. Шляхи подолання наркоманії.
292. Медичні, культурно-виховні та правові заходи попередження наркоманії, пияцтва, проституції.

. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ)

Тема 1. Вступ до курсу кримінології.

Питання для обговорення:

1. Поняття кримінології як науки, навчальної дисципліни і виду практичної діяльності.
2. Її основні ознаки і місце серед інших наук.
3. Міждисциплінарний, загальнотеоретичний і комплексний характер кримінології.

Тема 2. Предмет і система кримінології.

Питання для обговорення:

1. Поняття кримінології як окремої галузі правових знань.
2. Поняття об'єкта і предмета кримінології.
3. Система кримінології як науки.
4. Основні завдання і принципи кримінологічної науки.
5. Місце кримінології в системі інших наук.
6. Теоретично-практичне значення кримінологічних досліджень.

Тема 3. Історія розвитку кримінології, її основні напрямки і школи.

Питання для обговорення:

1. Зародження та розвиток кримінології.
2. Класичний напрям (школа) у кримінології.
3. Антропологічний напрям (школа) у кримінології.
4. Соціологічний напрям (школа) у кримінології.
5. Історія розвитку кримінології в Україні.
6. Сучасний стан кримінологічної науки в Україні.

Тема 4. Методологічні основи кримінології.

Питання для обговорення:

1. Поняття методології в кримінологічній науці.
2. Система методів кримінології.
3. Загально-наукові методи кримінології.
4. Статистичний метод в кримінології.
5. Конкретно-соціологічні методи кримінології.
6. Психологічні методи кримінології.
7. Вимоги до організації кримінологічних досліджень.
8. Програма кримінологічного дослідження та її стадії.

Тема 5. Злочинність та її характеристика.

Питання для обговорення.

1. Поняття злочинності в кримінології.
2. Кримінологічні ознаки злочинності.
3. Якісні та кількісні показники злочинності.
4. Рівень, структура та динаміка злочинності.
5. Географія та соціальні наслідки злочинності
6. Латентна злочинність, її види та методика визначення рівня латентної злочинності.
7. Стан злочинності в Україні, тенденції її розвитку.

Тема 6. Особа злочинця в кримінології.

Питання для обговорення.

1. Уявлення про особу злочинця.
2. Кримінологічне поняття особи злочинця та її основні ознаки.
3. Структура особи злочинця. Співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця.
4. Соціально-демографічні ознаки особи злочинця.
5. Соціально-рольові ознаки особи злочинця.
6. Типологія злочинців.

Тема 7. Детермінація злочинності.

Питання для обговорення:

1. Значення вивчення причин злочинності.
2. Поняття детермінації у кримінологічній науці.
3. Поняття причин та умов злочинності та їх співвідношення.
4. Класифікація детермінант злочинності.
5. Причини і умови злочинності в Україні.

Тема 8. Індивідуальна злочинна поведінка.

Питання для обговорення :

1. Поняття індивідуальної злочинної поведінки в кримінології.
2. Обставини, що впливають на формування девіантної поведінки людини.
3. Стереотипи злочинної поведінки (вольова, імпульсивна, необережна, звична).

Тема 9. Особа жертви (потерпілого) у кримінології.

Питання для обговорення.

1. Поняття віктимології як науки.
2. Особа жертви в кримінології та її віктимність.
3. Процес віктимізації жертви.
4. Класифікація жертв злочинної поведінки.
5. Основи віктимологічної профілактики.
6. Основні напрямки віктимологічних досліджень.

Тема 10. Кримінологічне прогнозування і планування.

Питання для обговорення:

1. Поняття кримінологічного прогнозування і планування: їх види, завдання і основні методи.

2. Кримінологічне прогнозування і планування в системі боротьби зі злочинністю.
3. Комплексна програма профілактики злочинності .

Тема 11. Боротьба зі злочинністю.

Питання для обговорення.

1. Поняття та зміст боротьби зі злочинністю.
2. Завдання та основні засади боротьби зі злочинністю.
3. Поняття попередження злочинності як головного напрямку боротьби зі злочинністю.
4. Принципи профілактичної діяльності.
5. Класифікація заходів профілактики.
6. Суб'єкти профілактики.

Тема 12. Злочинність в зарубіжних країнах.

Питання для обговорення:

1. Сучасний стан та тенденції злочинності в зарубіжних країнах.
2. Концепції детермінації злочинності в зарубіжній кримінології.
3. Особливості боротьби зі злочинністю в зарубіжних країнах.

Тема 13. Необережна злочинність.

Питання для обговорення.

1. Поняття необережної злочинності.
2. Особливості особи необережного злочинця.
3. Обставини, що сприяють вчиненню необережних злочинів.
4. Попередження необережних злочинів.

Тема 14. Корислива злочинність.

Питання для обговорення.

1. Загальні поняття корисливої злочинності.
2. Види та кримінологічна характеристика корисливих злочинів.
3. Особа злочинця корисливого типу.
4. Детермінантні фактори корисливої злочинності.
5. Попередження корисливої злочинності

Тема 15. Насильницька злочинність.

Питання для обговорення.

1. Загальне поняття насильницької злочинності та види

- насильницьких злочинів
- 2. Кримінологічна характеристика насильницької злочинності.
- 3. Особа насильницького злочинця.
- 4. Віктимологічні фактори насильницької злочинності
- 5. Детермінація насильницької злочинності.
- 6. Попередження насильницьких злочинів.

Тема 16. Організована злочинність.

Питання для обговорення.

- 1. Загальне поняття організованої злочинності.
- 2. Види організованої злочинності та їх характеристики.
- 3. Структура організованого злочинного формування.
- 4. Детермінація організованої злочинності.
- 5. Заходи по боротьбі з організованою злочинністю

Тема 17. Корупційна злочинність.

Питання для обговорення.

- 1. Поняття корупції.
- 2. Поняття та кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні.
- 3. Особа злочинця-корупціонера.
- 4. Детермінація корупційної злочинності.
- 5. Боротьба з корупційною злочинністю.

Тема 18. Професійна злочинність.

Питання для обговорення.

- 1. Загальні поняття професійної злочинності.
- 2. Характерні ознаки професійної злочинності.
- 3. Особа професійного злочинця.
- 4. Види професійних злочинців.
- 5. Детермінація професійної злочинності.
- 6. Попередження професійної злочинності.

Тема 19. Злочинність військовослужбовців.

Питання для обговорення.

- 1. Поняття злочинності військовослужбовців у кримінології та її характерні ознаки.
- 2. Детермінація військової злочинності.
- 3. Основні види злочинів, скоєних військовослужбовцями, їх кримінологічна характеристика.

4. Напрямки, форми і методи запобігання і контролю за військовою злочинністю.

Тема 20. Економічна злочинність.

Питання для обговорення.

1. Поняття економічної злочинності та її кримінологічна характеристика.
2. Система економічних злочинів.
3. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє економічні злочини.
4. Детермінантні фактори економічної злочинності.
5. Заходи боротьби з економічною злочинністю.

Тема 21. Наркозлочинність.

Питання для обговорення.

1. Поняття наркозлочинності та її характерні ознаки.
2. Основні види злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, та їх суспільна небезпечність.
3. Детермінантні фактори наркозлочинності.
4. Кримінологічна характеристика окремих видів злочинів, пов'язаних з наркотичними речовинами.
5. Заходи запобігання наркозлочинності.

Тема 22. Злочинність неповнолітніх.

Питання для обговорення.

1. Злочинність неповнолітніх як об'єкт кримінологічного дослідження
2. Стан і тенденції злочинності неповнолітніх
3. Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього злочинця.
4. Детермінація злочинності неповнолітніх.
5. Попередження злочинності неповнолітніх.
6. Суб'єкти попередження злочинності неповнолітніх.

Тема 23. Комп'ютерна злочинність

Питання для обговорення.

1. Загальне поняття комп'ютерної злочинності.
2. Особа комп'ютерного злочинця
3. Детермінація комп'ютерної злочинності.
4. Попередження комп'ютерної злочинності.
5. Суб'єкти попередження комп'ютерної злочинності.

Тема 24. Рецидивна злочинність.

Питання для обговорення.

1. Загальне поняття рецидивної злочинності.
2. Поняття рецидиву у кримінології.
3. Особа рецидивіста.
4. Детермінація рецидивної злочинності.
5. Попередження рецидивної злочинності.

Тема 25. Екологічна злочинність.

Питання для обговорення.

1. Поняття екологічної злочинності та її характерні ознаки.
2. Види екологічних злочинів.
3. Детермінація екологічної злочинності.
4. Заходи запобігання екологічної злочинності.

Тема 26. Жіноча злочинність.

Питання для обговорення.

1. Злочинність жінок як об'єкт кримінологічного дослідження
2. Кримінологічна характеристика особи жінки-злочинця.
3. Детермінація жіночої злочинності.
4. Попередження жіночої злочинності.
5. Суб'єкти попередження жіночої злочинності

Тема 27. Фонові явища злочинності.

Питання для обговорення.

5. Поняття та види фонових явищ злочинності.
6. Кримінологічна характеристика пияцтва, наркоманії, проституції, корупції.
7. Зв'язок фонових явищ зі злочинністю та заходи боротьби з фоновими явищами.